

Torsdagen den 22 maj

Kl. 19.30

Regionalpolitiken

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Regionalpolitiken (forts.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1979/80:23 och 29.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag kommer att ägna huvuddelen av mitt anförande åt att beröra motiveringarna till den socialdemokratiska reservationen nr 5 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:23.

I reservation nr 5 återoppar vi från socialdemokratiskt håll vår partimotion 1979/80:970, i vilken vi yrkar att regeringen snarast redovisar resultatet av arbetet inom regeringens kansli samt vilka åtgärder som planeras för att trygga sysselsättningen på bruksorterna.

Det nämnda motionsyrkandet grundar sig i sin tur på det utlåtande om tillskapande av ersättningssysselsättning på bruksorter inom stålindustrin som näringsutskottet i sitt betänkande 1977/78:30 utlovade. Vidare skulle regeringen inför riksdagen kontinuerligt redovisa åtgärdsförslag för bruksorterna.

Vi konstaterar i vår motion att det finns anledning att i dag påminna om de stolta borgerliga deklarationerna om insatser för att trygga sysselsättningen på bruksorterna, eftersom vi inte märkt av något intresse från regeringens sida att leva upp till det tidigare riksdagsbeslutets innebörd. Den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet har nu med detta betänkande försökt att utforma en frisedel för regeringens tidigare deklarationer och anför att nu skall man avvakta det pågående länsplaneringsarbetet innan man kan presentera något åtgärds paket.

Herr talman! Man slutar aldrig att förvånas över de borgerligas uppfinningsrikedom när det gäller att komma ifrån sina tidigare utfästelser. När vi 1977 och 1978 från berörda bruksortslän efterfrågade åtgärder för att stärka den sjunkande sysselsättningen på stålorterna, fick vi alltid till svar att regeringen ville avvakta sysselsättningsutredningens slutbetänkande. Sedan skulle det bli åtgärder av. När sysselsättningsutredningen kom med sina förslag saltades dessa ner. Nu är det dags att strö på ett nytt borgerligt saltlager genom att säga att man skall avvakta Länsplanering 80. Man måste faktiskt fråga sig vad de borgerliga skall hitta på nästa gång när länsplaneringsmaterialet är klart för att komma bort från det man skrivit i det nu aktuella betänkandet.

Herr talman! Om den borgerliga utskottsmajoriteten och regeringen har någon kraft att över huvud taget göra några insatser för bruksorter i kris, vilka blivit allt fler under de år som vi haft borgerligt styre, behövs inga fler länsrapporter för att bevisa behoven av åtgärder för bruksorterna. Det är bara att läsa innantill i den statistik som återfinns i det nu aktuella betänkandet. Då finner man att på en rad bruksorter har befolkningen minskat drastiskt sedan 1975, därför att sysselsättningen har rasat.

Jag skall nämna några sådana orter i landet och deras befolkningsutveckling sedan 1975: Hofors i Gästrikland – minus 1 000 personer, Ludvika i Dalarna – minus 1 000 personer, Avesta i samma län – minus 700 personer, Hagfors i Värmland – minus 1 200 personer, Munkfors i samma län – minus 250 personer, Fagersta i Västmanland – minus 700 personer och Hallstahammar i samma län – minus 180 personer.

På samtliga dessa platser och på många flera har arbetslösheten ökat och de lediga platserna minskat. Varför? Jo, därför att det har skett nedskärningar vid de ordsdominerande företagen eller därför att företag har lagts ned.

Det som jag här har redovisat och som finns dokumenterat i utskottsberäkandet borde vara ett tillräckligt starkt skäl för åtminstone borgerliga riksdagsmän från de aktuella länen att ställa sig bakom kravet på att regeringen lämnar en redovisning för planerade åtgärder för de aktuella bruksorterna.

De borgerliga ledamöter som skall upp i debatten efter mig har säkerligen sina manus utformade på ett sådant sätt att det framgår att de trots allt lutar på att regeringen skall komma med förslag till åtgärder. Men här vill jag fråga: Är inte situationen i exempelvis Värmland, Dalarna, Gästrikland eller Västmanland så akut att det behövs snara åtgärder och i varje fall en redovisning från regeringens sida?

Vi har från socialdemokratiskt håll tidigare under den här veckan krävt stopp för ytterligare nedläggning av skogsindustrier, innan man skapat en struktur- och utvecklingsplan för nämnda bransch. Samma krav har vi framfört för stålindustrin, och det kommer vi att upprepa. Men även då säger den borgerliga majoriteten nej. Och man frågar sig: Hur tänker man från borgerligt håll rädda jobben på bruksorterna, när man inte ens vill ställa upp för vårt förslag om att regeringen skall följa tidigare riksdagsbeslut och ge riksdagen en redovisning över planerade åtgärder?

Utskottsmajoriteten skriver i vissa delar av betänkandet under på att man har stor förståelse för att det finns stora sysselsättningsproblem och att utvecklingen har varit mycket negativ i orter som dem som jag tidigare här räknat upp. Men när man skall så att säga "sätta pricken över i" tar plötsligt pennan slut. Sedan försöker man rädda sig med att några av länsstyrelserna i de berörda bruksortslänen fått litet pengar för att skapa åtgärdsförslag.

Men riksdagen har tidigare beslutat att det var regeringen som skulle komma med åtgärdsförslag. Utskottsmajoritetens skrivning kan inte vara något annat än ett försök att hjälpa regeringen att krypa ut ur lyan bakvägen. Vi har exempelvis i Värmland erfarenhet av hur det kan gå med

åtgärdsförslag skapade på länsplanet, bl. a. det åtgärdspaket som den av regeringen tillsatta Värmlandsdelegationen tog fram.

Vad skedde sedan när åtgärderna skulle genomföras? Jo, regeringen biföll inte mer än bråkdelar av åtgärdsförslagen. Man kunde inte skapa de 300 nya jobb i Hagfors-Munkforsområdet som delegationen satt upp som målsättning. Därför går befolkningsutvecklingen nu för första gången i modern tid bakåt i Värmland. Därför kan det på bruksorter vara som i Hagfors: 448 arbetslösa men bara 52 lediga jobb. Eller som i Ludvika: 752 arbetslösa och 92 lediga jobb – åtta per ledigt jobb. Eller som i Avesta: fyra arbetslösa per ledigt jobb.

Sysselsättningsfrekvensen i de berörda bruksortslänen är något uppfriskad på grund av ökat deltidsarbete. Och sysselsättningen har delvis kunnat hållas uppe med hjälp av den offentliga verksamhetens ökning inom kommuner och landsting.

Men nu har ju enligt uppgift besparingsandarna börjat härja i kanslihuset. Och då står det klart att dessa först av allt kommer att kasta sig över den offentliga sektorns utveckling. Och den kommer alltså inte, som hittills, att kunna väga upp förlusten av arbetstillfällen inom industrin. Utskottsmajoriteten visar f. ö. i nu aktuella betänkanden att man är negativt inställd till sysselsättningsskapande åtgärder på den offentliga sektorn genom att avstyrka det socialdemokratiska förslaget om landstingskommunala investeringar i Värmlands län.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis göra det konstaterandet att de borgerliga partierna i det nu aktuella betänkandet inte visar något kurage eller någon vilja att fullfölja tidigare utfästelser. Den borgerliga utskottsmajoritetens negativa inställning till nödvändiga åtgärder för bruksorterna får säkerligen i den efterföljande voteringen i kväll eller i morgon accept av den borgerliga riksdagsmajoriteten, inkl. ledamöterna från bruksortslänen.

Avslår man då den socialdemokratiska reservationen nr 5, visar detta att högt hållna och uppreklamerade borgerliga regionala motioner, avlämnade under allmänna motionstiden, inte är något annat än pratbubblor utan innehåll. Det är emellertid åtgärder och inte pratbubblor som våra bruksorter behöver.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga s-reservationer.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Ja, det är rätt, Sune Johansson! Det kan inte vara någon överraskning för ledamöterna av den här kammaren att vi har haft en besvärande utveckling i fråga om sysselsättningen på bruksorterna och även på många andra ställen i vårt land. Men jag kan, liksom jag har gjort många gånger tidigare, hänvisa till den politik som bedrevs under 1970-talet, när en socialdemokratisk majoritet förstörde mycket av förutsättningarna för företagen och genom arbetsgivaravgifter och annat plockade företagen på mycket av deras reserver och därmed gav sämre möjligheter för företagen att klara lågkonjunktur och svåra tider.

Jag vill i min replik också uppehålla mig vid den stort upplåsta

socialdemokratiska reservation som gäller landstingskommunala investeringar i Värmland. Läser man den reservationen kan man konstatera att vad reservanterna vill är att regeringen skall uppta överläggningar med landstinget. Jag vet inte vad sådana överläggningar skulle resultera i – inte i den stora sysselsättningsökning som Sune Johansson och andra här vill göra gällande, den saken kan väl vara klar. F. ö. är det principiellt sett tveklaktigt om riksdagen skall gå in och direkt subventionera driftskostnader för landstingens anläggningar.

Sune Johansson låter påskina att det inte har gjorts någonting på bruksorterna. Jag drog mig till minnes den diskussion vi hade under utskottsarbetet angående Gävleborgs län och insatserna inom järn- och stålsektorn och frågade upplysningstjänsten hur det stod till egentligen. Jag kan nu konstatera att under 1978/79 har stålindustrin i Gävleborgs län fått tillgång till 85 milj. kr. i investeringsmedel och 12 à 13 miljoner i sysselsättningsstöd. Om man kallar det för en liten slant då och då till länsstyrelsen må vara Sune Johanssons ensak. Jag kallar det för ganska ordentliga insatser.

Det är ändå så, Sune Johansson, att en förändring av förutsättningarna för att öka sysselsättningen på bruksorterna åstadkommer vi inte på kort tid. Det kräver mycket resurser, och de resurser vi har är begränsade. Enligt min uppfattning satsar majoriteten och den borgerliga regeringen så mycket pengar som är möjligt för att åstadkomma den förändringen. Vidare ger ju strukturplaner i sig ingen sysselsättning. Det är konkreta åtgärder med långsiktig verkan som måste till.

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte gå in på landstingspaketet för Värmlands län. Det kommer partikamrater till mig att göra. Jag bara konstaterar att om nu reservanternas yrkande är så blygsamt att det endast innehåller kravet att regeringen skall ta upp överläggningar med landstinget, så vill den borgerliga majoriteten inte ställa upp ens på detta. Det tycker jag är förödande för mitt läns vidkommande.

Sedan vill jag säga att jag tycker att det är litet tråkigt att den borgerliga gruppen skickar upp Bengt Wittbom, som i och för sig inte är ansvarig för en massa tokiga beslut som riksdagen har fattat inom närings- och regionalpolitiken sedan vi fick en borgerlig regering. Men det är klart att ställer han upp och försvarar den politiken så får han vara beredd på motargument.

I frågor som gällt bruksorternas framtid har socialdemokratin föreslagit förstärkningar genom en riktad branschpolitik. Exempelvis har vi krävt en samordning av de olika företagen inom specialstålsindustrin på samma sätt som det blev inom handelsstålsindustrin. Vi vet att det är enda räddningen, och det är detta man kan kalla för en strukturplan i det här sammanhanget, en plan som skulle kunna leda framåt. Men det har de borgerliga regeringarna under den här tiden inte velat acceptera, utan det har gjorts enstaka insatser på den ena orten efter den andra.

Visst är det stora belopp. Statskassan har tagit slut, och vi har fått börja

låna pengar utomlands för att klara de här subventionerna. Vi har sagt många gånger från socialdemokratiskt håll att de borgerliga har drivit en politik som inneburit att man har socialiserat förlusterna, men man har låtit kapitalet behålla ägandet och framtiden i företagen. Det har vi tyckt vara en felaktig inriktning av politiken, och det är det vi har reagerat emot.

När det gäller Gävleborgs län kommer säkert människor därifrån att svara på de frågor och påståenden som Bengt Wittbom tagit upp här.

När det sedan gäller sysselsättningsutvecklingen i skogslänen fick vi före middagspasset bl. a. av industriministern i hans sista inlägg reda på att socialdemokraterna i sin tidigare regionalpolitik hade jagat småbönder och andra från skogslänen. Då kan vi peka på den statistik som AKU tagit fram och som gäller sysselsättningsutvecklingen under 1970-talet. Det visar sig att sysselsättningen i skogslänen steg ända fram till 1976, men den sjönk ifrån 1976 med 1,5 % på två år. Det var inte vi som centraliserade mejerier och slakterier. Det var vi som skapade ny industriell sysselsättning i många skogslän och skogslänsorter.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det vore synd om Sune Johansson tycker det är tråkigt att det är jag som deltar i debatten. Jag skall i denna replik göra mitt bästa för att i så fall ändra hans inställning.

När det gäller Värmland kan vi konstatera att det förslag utskottet framlägger är konkret och handfast: 12 milj. kr. i extra pengar till länsmyndigheterna i Värmland att fördela på det sätt som man vid överläggningar med regeringen finner vara det bästa. Jag tycker det är ett betydligt mer innehållsrikt förslag för kammären att besluta om än den socialdemokratiska reservationen som innebär överläggningar.

När det gäller strukturplaner, Sune Johansson, kan vi konstatera att inom en stor bransch i detta land har vi ju strukturplaner, nämligen varven. Den strukturplanen accepteras inte av socialdemokratin därför att den innebär att vi försöker leva efter verkligheten och alltså inte upprätthålla sysselsättning som vi vet är vare sig företagsekonomiskt eller samhälleekonomiskt motiverad.

När det gäller kravet på stopp för nedläggningar inom olika branscher kan vi också konstatera att ett sådant krav samtidigt måste innebära ett krav på stopp för verkligheten.

Jag måste tillåta mig att säga att mycket i den socialdemokratiska sysselsättnings- och näringspolitiken ligger mycket långt från verkligheten. Med en så exportberoende industri som detta land har kan man inte driva en närings- och sysselsättningspolitik helt utan att ta hänsyn till den påverkan som den internationella konjunkturen har på vårt land. Vi är i alla fall inte beredda att ställa upp krav på stopp för verkligheten. Ibland krävs det nedläggningar. Nedläggning och strukturomvandling har varit, Sune Johansson, en av förutsättningarna för den mycket starka industriella expansion som vårt land upplevde under 1960-talet.

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att Bengt Wittbom och jag inte lever i samma verklighet. Den verklighet jag vill leva för är verkligheten att försöka skapa sysselsättning och meningsfulla arbetstillfällen åt människor på olika orter som är utsatta för kriser.

Jag vill erinra om en dikt som poeten Stig Dagerman skrev och därmed försöka påminna Bengt Wittbom om den verkligheten:

Där ute finns en tundra
med is och fåglars skri.
Där gå de många hundra
det kunde vara vi.

Därmed menar han att vi skulle försöka sätta oss in i de människors situation som blivit drabbade av utslagning vare sig det gäller arbetslöshet eller någonting annat i samhället. Vår verklighet vill vi inrikta på att ställa samhällsresurser till förfogande i stället för att göra människor arbetslösa. Vi vet att den verkligheten lever inte moderaterna i.

När det gäller frågan om de 12 miljonerna till Värmlands län vill jag bara erinra om att vi hade en Värmlandsdelegation som på uppdrag av den förra trepartiregeringen tog fram ett paket med konkreta åtgärder som skulle kosta 800 milj. kr. för att skapa ca 1 200 arbetstillfällen i Värmland. Som jag sade i mitt förra anförande bifölls bara bråkdelen av detta åtgärds paket. Samma öde har mött mycket annat vi tagit fram från värmländsk horisont för att skapa sysselsättning i länet. Vi har inte fått gehör för våra förslag, och därför har sysselsättningssiffrorna rasat. Och så är det för de flesta bruksorterna i landet i övrigt. De har utsatts för en politik utan någon form av viljeinriktning – man har överlätit åt företagen att själva utforma strukturen. Vi menar att skall samhället vara med och betala kalaset för strukturomvandlingen, som det i stor utsträckning har fått göra under den borgerliga regeringstiden, skall samhället också vara med och styra strukturomvandlingen i en sådan riktning att sysselsättning skapas åt människorna. Det har inte borgerligheten klarat.

Andre vice talmannen anmälde att Bengt Wittbom anhängit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! I den enhälliga delen av arbetsmarknadsutskottets betänkande konstateras att de regionalpolitiska problemen sedan länge har varit störst i de s. k. skogslänen, och allra svårast har de varit längst uppe i norr, i Norrbotten. Det ger mig anledning att tro att regering och riksdag även i fortsättningen vill ge Norrbotten ett extra regionalpolitiskt stöd.

Trots många och långa utredningar under årtiondenas lopp har arbetslösheten varit hög i Norrbotten. Den senaste i raden av utredningar som speciellt har sysslat med Norrbottens näringsfrågor är Norrbottendelegationen. Den tillsattes på nyåret 1977, och efter ett par intensiva arbetsår med bl. a. tre arbetande expertgrupper, en för industri, en för jord- och skogsbruk

och en för näringslivsservice, är delegationens arbete nu avslutat. Den grupp som lyckades bäst är den som sysslade med jord- och skogsbruk. Den har både i Tornedalen, i inlandet och glädjande nog i glesbygderna lyckats få fram en rad nya arbetstillfällen.

Så några ord om industrigruppens arbete och erfarenheter. Det knöts stora förhoppningar till dess arbete när det inleddes. I denna grupp ingick experter från departement och lokala sysselsättnings- och planmyndigheter, ledande personal från högskolan i Luleå och från industrin – erkänt duktigt folk. Hur lyckades man? Trots god vilja och över 40 sammanträden blev resultatet klen.

Industrigruppen bedrev bl. a. ett intensivt arbete för att få fram produkter för licenstillverkning i Norrbotten. Med kvalificerad hjälp sökte man inte bara i Sverige utan i hela den industrialiserade världen efter idéer till lönsam produktion. Man fick fram över 1 000 förslag men endast några få, lätt räknade på ena handens fingrar, har givit något resultat – arbete till ett blygsamt antal personer i Norrbotten. Gruppen konstaterade till sist litet resignerat att sådan verksamhet är av mer komplicerad natur än vad som framgår vid första anblicken.

Varför gick det så dåligt? Jo, främst därför att gruppens arbete sammanföll med den lägsta lågkonjunktur som Sverige har upplevt efter kriget. De svenska företagens kapacitetsutnyttjande var lågt. Det fanns helt enkelt inte någon expansion att överföra till Norrbotten.

Vad var det som i början på 1970-talet så markant bröt trenden för den gynnsamma utveckling som svensk ekonomi hade på 1950- och 1960-talen, de goda årtionden då tillväxten mätt i ökning av bruttonationalprodukten var ca 4,5 % per år i Sverige? Nu efteråt kan vi skönja sammanhanget i de faktorer som medförde den försämrade utvecklingen.

Efter den första oljekrisen 1973–1974 blev efterfrågan på de svenska varvens specialitet, tankbåtar, mycket låg. Det medförde i sin tur att de svenska varven köpte drastiskt mindre av sina underleverantörer, t. ex. av järnverket i Luleå. Varvskrisen och de tredubblade oljepriserna, som drabbat även omvärlden, medförde också att vår export sjönk, vilket hårt drabbade bl. a. gruvor, järnverk, skogsindustri och verkstadsindustri. Samtidigt fick vi i Sverige relativt sett ett alltför högt kostnadsläge, som medförde kraftigt minskade marknadsandelar för svenska produkter både i Sverige och på exportmarknaden.

Den starkt försämrade exportkonjunkturen slog hårdast i Norrbotten, dels därför att Norrbotten har en mycket exportberoende industri och en verkstadsindustri som i hög grad har de exporterande industrierna som kunder, dels därför att under lågkonjunkturer drabbas alltid industriellt svaga regioner hårdast.

Herr talman! Även ur regionalpolitisk synpunkt är det ett livsintresse för Norrland att Sveriges internationella konkurrenskraft ökar, att svenska produkter kan återta och nycröva marknadsandelar både i Sverige och när det gäller export.

Visst kan vi med beredskapsarbeten och sysselsättningsstöd under lång tid

hålla verksamhet i gång i Norrbotten. Vi måste göra detta, men även vi norrlänningar vet att den enda säkra vägen till bestående arbetstillfällen även i norra Sverige är lönsam produktion.

Jag vill slutligen erinra om att under de s. k. goda åren 1951–1970 avflyttade över 106 000 personer från Norrbotten, medan antalet inflyttade stannade vid drygt 64 000. Motsvarande siffror för alla fem Norrlandslänen var över 500 000 utflyttade och 350 000 inflyttade. Detta var under de år socialdemokraterna regerade och som de nu kallar de goda åren.

Norrbotten måste få regionalpolitiskt stöd för att kunna fortleva med framtidstro. Men viktigast även för Norrbotten är att svenska produkter får ökad efterfrågan och villiga köpare både i Sverige och i utlandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i sin helhet.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 23 behandlas ett stort antal motioner vari föreslås sysselsättningsskapande åtgärder av olika slag. I motionerna lämnas i allmänhet väldokumenterade redovisningar av åtgärder för att komma till rätta med problemen i olika delar av landet. Det går emellertid icke att angripa alla problem på en gång om ett påtagligt resultat skall nås. Det blir i ett läge som detta nödvändigt att i första hand inrikta ansträngningar mot de län där svårigheterna är som störst.

Mot den bakgrunden har den socialdemokratiska riksdagsgruppen denna gång valt att särskilt angripa problemen i Norrbottens och Värmlands län. Våra förslag beträffande Norrbottens län berör emellertid andra utskott än arbetsmarknadsutskottet och får behandlas i anslutning till resp. utskottsbetänkande.

I motion 1457 av Sven Aspling m. fl. framläggs emellertid förslag till åtgärder för att komma till rätta med problemen i Värmland – åtgärder som faller inom arbetsmarknadsutskottets sakområde.

Det behöver knappast här lämnas en utförlig dokumentation av svårigheterna i Värmlands län. Utskottet redogör självt på flera ställen i betänkandet för de svårigheter som föreligger. Utskottet konstaterar sålunda att särskilt Värmlands län under senare år har drabbats av stora svårigheter på arbetsmarknaden. Det konstateras vidare att Värmlands län har den högsta arbetslösheten i landet näst efter Norrbottens län. Den är nästan dubbelt så hög som siffran för riket i genomsnitt. I hög grad beror den besvärliga situationen enligt utskottet på att många orter i Värmlands län är starkt beroende av företag inom pappers- och massaindustrin samt järn- och stålindustrin. Vill man ha situationen ytterligare belyst kan man gå till utskottsbetänkandets bilagedel. Jag skall emellertid inte plåga kammaren med fler sifferuppgifter. Men det kan konstateras att förändringen är mer dramatisk i Värmlands län än i andra län.

Mot bakgrund av vad utskottsmajoriteten på flera ställen i betänkandet redovisar om situationen i Värmland, är det ologiskt och förvånande att utskottsmajoriteten i så ringa grad vill vara med om åtgärder för att angripa problemen. Utskottet i sin helhet nöjer sig nu med att föreslå att regeringen

bör få disponera 12 milj. kr. av de regionalpolitiska medlen för att främja den industriella utvecklingen i länet. Jag trodde att just detta var avsikten med de regionalpolitiska medlen och att det inte särskilt behövde beslutas. Mera positivt är det dock att utskottet föreslår att det skall ankomma på regeringen att i samråd med de regionala myndigheterna bestämma i vilka former medlen skall användas. Jag uppfattar det som ett förtäckt tillstyrkande av vår motion om inrättande av ett utvecklingsbolag i Värmland, och vi har naturligtvis anledning uttala vår tillfredsställelse härmed.

I övrigt har utskottsmajoriteten icke velat biträda i motionen framlagda förslag. Särskilt anmärkningsvärt är det att utskottsmajoriteten icke velat tillstyrka förslaget om att regeringen utan dröjsmål skall inleda överläggningar med företrädare för Värmlands läns landsting i syfte att förbereda en tidigareläggning av byggande och drift av vissa sjukvårdsanläggningar. Utskottet har av Värmlands läns landsting fått en redovisning av vilka projekt som kan komma i fråga. Besked har också lämnats om den goda beredskap som finns för att påbörja byggandet med kort varsel.

Utskottsmajoritetens ståndpunkt är svårförståelig. Här finns alltså möjligheten att snabbt och konkret förbättra sysselsättningsläget genom uppförande av nyttiga anläggningar i länet. Vi vet av erfarenhet att byggnadsverksamheten har en betydande multiplikatoreffekt och betyder mycket för sysselsättning och aktivitet. Här har verkligen de borgerliga riksdagsledamöterna från Värmland möjlighet att göra en god insats för sitt län, genom att i omröstningen biträda den socialdemokratiska reservationen 4. Detta är verkligen befogat, så mycket mer som samma ledamöter har varit med och berövat landsting och kommuner i Värmland det skatteutjämningsbidrag som de enligt riksdagens tidigare beslut hade rätt till. Det är inte mer än rimligt att åtminstone Värmland, genom ett bifall till reservationen, får tillbaka de pengar som utskottsmajoriteten har varit med om att beröva länet genom senareläggningen av skatteutjämningsbidraget.

Poängen med en tidigareläggning av landstingsinvesteringarna är att sysselsätta byggnadsarbetare som är arbetslösa på grund av att f. n. inga nya investeringar sker inom industrin.

Framstående centerpartister har uttalat sig i radion med anledning av regeringens förslag att flytta byggnadsarbetare från de fyra nordliga länen och Värmland till Stockholmsområdet. De menade att det inte är människorna utan arbetstillfällena som skall flyttas. Byggjobben måste komma till stånd i Värmland i stället för att byggnadsarbetarna flyttar till överhettade regioner, menade de.

Om centern menar allvar med sin regionalpolitik och sina uttalanden och tar avstånd från förslaget om de 15 000 kronorna till flyttbidrag, måste centerpartisterna också stödja förslaget om tidigareläggning av landstingsinvesteringarna.

Mer än 10 000 människor i Värmland har också undertecknat ett upprop som vädjar till riksdagen att rösta på detta förslag, inte bara för att förbättra byggsysselsättningen utan också för att skapa nya jobb inom sjukvården och på orter som exempelvis Arvika, Charlottenberg, Sunne och Årjäng. Vi vet

ju att dessa orter behöver både jobben och den service som landstingskommunal verksamhet innebär.

Jag har svårt att tänka mig att i vart fall Bertil Jonasson från Värmland, mot bakgrund av hans egna uttalanden, kan avstå från att stödja den socialdemokratiska reservationen 4.

Utskottsmajoritetens motivering för sitt yrkande om avslag är enligt min mening torftig. Det anføres bl. a. att sysselsättningsproblemen i ett längre perspektiv inte kan lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga sektorn. Nej, men vem har föreslagit det? Precis som i Norrbotten är det här fråga om en extraordinär åtgärd, som skall ses mot bakgrund av det svaga sysselsättningsläget i Värmland. Det skäl som utskottsmajoriteten anför mot förslaget talar enligt min mening i stället för det.

I den socialdemokratiska reservationen 4 behandlas också andra frågor av betydelse för Värmland. Jag skall emellertid här icke ge en särskild redovisning av vart och ett av dessa förslag.

Av vad jag sagt framgår redan att riksdagen nu har möjlighet att på ett konkret och handfast sätt ge Värmland det stöd som länet så väl behöver och som så tydligt redovisats av ett enigt arbetsmarknadsutskott.

Herr talman! Jag skall så slutligen i all korthet beröra ytterligare ett par frågor i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Den ena gäller vårt särskilda yttrande angående sysselsättningspolitiska åtgärder i varvsregionerna. Vi har i vårt särskilda yttrande påtalat det otillfredsställande förhållandet att utskottet vid behandling av vissa motioner i de s. k. varvslänen hänvisar till den kommande riksdagsbehandlingen av proposition 165 om vissa varvsfrågor, medan i sagda proposition redovisas att de arbetsmarknadspolitiska frågorna kommer att föreläggas nästa riksmöte. Vi kan inte acceptera att varvsfrågorna, med den betydelse som dessa har från sysselsättningspolitiska synpunkter, behandlas för sig och att sysselsättningsfrågorna i anslutning därtill behandlas vid ett helt annat tillfälle.

Vi har i en partimotion i anslutning till varvspropositionen redovisat förslag också beträffande sysselsättning och industristruktur. I det nu aktuella betänkandet har vi nöjt oss med att påtala det otillfredsställande i ärendets behandling och återkommer i anslutning till behandlingen av varvspropositionen.

I betänkandet behandlas en motion av Paul Jansson m. fl. angående bl. a. Vanäsverken i Karlsborg. Utskottet hänvisar därvid till vad näringsutskottet har anfört i sitt betänkande nr 36. Näringsutskottet framhåller att det direkta hotet mot sysselsättningen vid företaget tillfälligt har avvärjts till följd av en försvarsbeställning på 12 milj. kr. Då det icke framgår av arbetsmarknadsutskottets betänkande vill jag påpeka att det vid det återopade betänkandet från näringsutskottet har fogats en socialdemokratisk reservation med begäran om att regeringen i samverkan med de anställdas organisationer låter utarbeta en strukturplan för Vanäsverken, som syftar till att få fram alternativ som komplement till den nuvarande tillverkningen.

Med hänsyn till att ärendet tidigare har varit föremål för kammarens prövning skall jag vid detta tillfälle nöja mig med att ånyo understryka

angelägenheten av att sysselsättningen vid Vanäsverken snarast får en långsiktig lösning.

Herr talman! Slutligen ber jag att få yrka bifall till reservation nr 4.

I detta anförande instämde Paul Jansson (s).

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson sade att de har valt att satsa på Värmland. Det gäller emellertid inte bara socialdemokraterna utan alla ledamöterna i utskottet, vilket framgår mycket klart, om man tar del av betänkandet.

Vi är medvetna om att inte minst Värmland har problem av skilda slag. Därför har vi föreslagit en extra satsning, låt vara att man kan diskutera om den inte borde vara större. Det rör sig i alla fall om en mycket klar markering av att det bör göras något utöver det vanliga. *Det är fråga om en viljeinriktning.*

Hans Gustafsson sade att utskottet nöjer sig med detta, men det gjorde ju också de socialdemokratiska ledamöterna på den här punkten. Sedan inkasserade han det som ett indirekt tillmötesgående av de socialdemokratiska motionärerna. Det är det självfallet – på precis samma sätt som när det gäller den motion som har väckts av Bertil Jonasson, Karl Erik Eriksson och andra riksdagsmän från Värmland.

Hans Gustafsson var förvånad över att vi tycker att sysselsättningsproblemet i ett längre perspektiv inte kan lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga verksamheten. Det är, herr talman, inte något originellt uttalande, eftersom det överensstämmer med det enhälliga betänkande som arbetsmarknadsutskottet skrivit och som riksdagen lika enhälligt ställt sig bakom.

Utskottsmajoriteten säger sig vara tveksam om huruvida det socialdemokratiska förslaget är en framkomlig väg. Att gå vidare med statligt stöd till en tidigareläggning av landstingsinvesteringar i Värmland kan självfallet medföra liknande krav från andra län. Vi har noterat att investeringarna enligt landstingets förslag på ungefär 125 milj. kr. gäller kommuner i Värmland som under 1970-talet har haft en positiv utveckling, nämligen Karlstad, Kil och Hammarö. 25–30 % av de beräknade driftkostnadsökningarna till följd av förslaget berör just dessa kommuner. Skall man göra en satsning bör man inrikta sig på de områden som har det särskilt svårt: Hagfors, Torsby, Eda, Årjäng och Arvika. Hans Gustafsson sade själv att dessa orter har det besvärligt.

Sedan frågar man sig hur Hans Gustafsson som en erfaren landstingspolitiker, tillika f. d. kommunminister, har tänkt sig att vi i utskottet och kammaren skall bemöta angelägna krav på tidigareläggning av sjukhem och vårdcentraler i glesbygder i andra län, när Värmlands läns landsting har erhållit medel för tidigareläggning av bl. a. tillbyggnad av centrallasarettet i Karlstad. Dessutom kanske kraven kommer från landsting som har en sämre ekonomi än just Värmlands läns landsting. Enligt vad jag inhämtat är Värmlands läns landsting ett av de få landsting som räknar med en positiv

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

nettoförändring av driftkapitalet under 1980.

Herr talman! Hans Gustafssons ord om att utskottets uppfattning är svärförståelig rullar tillbaka. Hans Gustafssons uppfattning är svärförståelig.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Eftersom jag inte hade tillfälle att i en ytterligare diskussion med Sune Johansson kräva svar på de frågor som jag ställde till honom under debatten, så vill jag vidareföra dessa frågor till Hans Gustafsson.

Det gäller främst frågan om hur man från socialdemokraternas sida kan para ihop det beslut om försvarsanslagen som vi fattade i går med talet om att vi verkligen måste satsa på att klara sysselsättningen, särskilt i bruksorterna. Hans Gustafsson tog ju själv upp ett företag här i landet som är beroende av försvarsbeställningar, och det är alldeles självklart att det företaget och många andra kommer att påverkas negativt, om försvaret får mindre resurser, därför att besparingarna måste ju också gå ut över materielbeställningarna.

Sedan tycker jag att vi skall ta ner den socialdemokratiska reservationen 4 "på jorden" – vi bör läsa vad som står där. Det står att riksdagen skall bifalla förslaget att regeringen skall ta upp överläggningar med företrädare för Värmlands läns landsting för att förbereda en tidigareläggning av vissa investeringar. När man hör Hans Gustafsson tala verkar det ungefär som så, att bara riksdagen fattar det här beslutet är dessa sysselsättningstillfällen ett faktum i Värmlands län. På det sättet förhåller det sig ju dock inte.

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson drog in redovisningen av Skaraborgs län i slutet av sitt anförande. Jag konstaterar här att Hans Gustafsson och hans socialdemokratiska kolleger står helt bakom den redovisning som finns i betänkandet på s. 58 och 59. Jag har inte märkt några som helst ansatser i utskottet till att man ville följa upp motionen 732 av Paul Jansson m. fl.

Det står bl. a. på s. 58 följande beträffande riksdagens behandling av situationen vid Vanäsverken – jag citerar ur betänkandet 23, som Hans Gustafsson m. fl. varit med om att godkänna: "Näringsutskottet framhöll därvid bl. a. att stora ansträngningar redan har gjorts från regeringens sida för att motverka effekterna av de minskade försvarsbeställningarna hos Vanäsverken."

Det är alltså en redovisning av det sakliga förhållandet som inte rimmar med de synpunkter som återfinns i den reservation vid näringsutskottets ifrågavarande betänkande som Hans Gustafsson hänvisade till.

Jag konstaterar att utskottet är enigt i sitt svar på de aktuella motionerna från Skaraborgs län. Skulle det vara så att man vill göra en uppföljning när det gäller arbetet i andra utskott kunde det ha varit lämpligt att redovisa detta i ett särskilt yttrande. Det har ju socialdemokraterna gjort beträffande utbildningsutskottet – jag syftar på det särskilda yttrandet nr 1 på s. 74.

Likaså har man gjort det beträffande varven, som behandlas av näringsutskottet, i det särskilda yttrandet nr 2 på s. 75. Men man har inte ansett sig behöva göra det när det gäller Skaraborgs län.

Jag finner att det är en efterhandskonstruktion som Hans Gustafsson här gjort.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Får jag först säga till Sten Svensson att det är klart att det var en efterhandskonstruktion. Det var en redovisning av hur frågan hade handlagts och behandlats i näringsutskottet, vilket inte framgår av arbetsmarknadsutskottets betänkande. Det innebar emellertid inte att jag intog någon annan ställning än den som är tagen i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Det kan ju inte finnas något hinder för att redovisa hur ärendet har behandlats i sin helhet.

Bengt Wittbom vill – om jag uppfattade honom riktigt – ha reda på hur åtgärder för att klara sysselsättningen i Värmland och på andra håll kan förenas med beslutet i går om en minskning av försvarsanslagen, vilket kommer att gå ut över företag som tillverkar krigsmateriel och annat. Jag kan bara säga till Bengt Wittbom att jag tycker det är en fullständigt felaktig utgångspunkt att motivera försvarets storlek och kostnader utifrån sysselsättningsperspektiv. Det som skall vara avgörande för försvarets kostnader och för uppläggningsen av vårt försvar är de mål vi har med försvaret och med vår neutralitetspolitik. Vi kan naturligtvis inte bedriva sysselsättningspolitik genom att upprätthålla ett försvar som vi finner inte behövs. Det vore en oklok användning av pengarna. Det är mycket vettigare att använda de resurserna för att bygga sjukvårdsanläggningar åt landstinget i Värmland än att använda dem till militäranläggningar.

Elver Jonsson säger i sitt inlägg att ett enigt utskott har skrivit att man inte kan långsiktigt klara sysselsättningen genom att bygga ut offentliga anläggningar. Det är alldeles riktigt – och det har jag inte bestritt – men när man hänvisar till detta i utskottsbetänkandet frågar jag: Finns det någon som har påstått att man långsiktigt skall klara sysselsättningen genom att bygga ut offentliga anläggningar? Vad vi har påstått är att man *vid extraordinära tillfällen* kan använda sig av den metoden – som arbetsmarknadsutskottet självt har velat använda sig av när det gäller Norrbotten och som visat sig ha stor framgång och lett till konkreta åtgärder.

Det har sagts i debatten här att andra landsting kan komma att vilja åberopa möjligheten att få fram resurser till landstingsanläggningar och annat som behövs ur sysselsättningssynpunkt. Ja, det är möjligt, och det känner jag ingen särskilt stor oro för. Enligt min mening är ett utomordentligt bra sätt att skapa sysselsättning att använda pengarna för att tillskapa anläggningar inom vårdområdet som kommer att behövas – och behövs. Det är ett bra sätt att driva sysselsättningsskapande åtgärder, men avsikten är inte – inte hos någon av oss – att de åtgärder skall användas snabbt. Meningen är att när en sådan situation föreligger att extraordinära åtgärder krävs, då är detta en bra metod.

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Sedan tror jag inte att vi kan se på Värmlands läns landstings ekonomi med utgångspunkt i ett enda enskilt år. Jag är dock alldeles övertygad om att om vi gör en analys av Värmlands landstings ekonomi i ett långsiktigt perspektiv, kommer resultatet att tala för att det här stödet behövs.

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det är utmärkt att Hans Gustafsson bekräftar att han och de socialdemokratiska kollegerna i utskottet helt står bakom den utförliga redovisning som har lämnats på s. 58 och 59 beträffande motionerna från Skaraborgs län. Det här kommer således att bli riksdagens beslut.

Vidare har han bekräftat att det var fråga om en efterhandskonstruktion. Kammaren kan notera detta, och det kommer att framgå av protokollet.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Detta är ingen försvarspolitisk debatt, men jag kunde inte undgå att ta detta tillfälle i akt att till socialdemokraterna ställa frågan hur de ser på den begränsning av resurserna som försvaret får i och med det beslut som vi fattade i går och vilka effekter det kommer att få bl. a. på bruksorterna och även för företag i andra delar av vårt land. Det måste ändå förefalla vara en något konstig omväg, Hans Gustafsson, att ena dagen skära ned resurserna för försvaret, vilket kommer att beröra företag och minska möjligheterna till sysselsättning på bruksorterna och andra ställen, för att nästa dag tala om att subventionsvägen föra in samma pengar för att upprätthålla sysselsättningen – detta särskilt sett i perspektiv mot det internationella läget och mot det faktum att vi i den omorientering som vi fått i försvarsdebatten litet till mans konstaterar att vi med den situation som landet befinner sig i kan få problem att satsa tillräckliga resurser för att upprätthålla försvarskraften. Vi skall inte på det sättet påskynda struktur-omvandlingen, Hans Gustafsson. Vi skall inte påskynda den genom att i politiken inom ett område rycka undan vissa livskraftiga och lönsamma sysselsättningsförutsättningar för ett annat område.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson valde vid något tillfälle att tala om att vi "berövat" Värmland sysselsättning. Det är ingen värdig beskrivning av utskottets hantering av detta ärende. Det gäller både Hans Gustafsson och de andra ledamöter som medverkat i detta betänkande – vare sig de tillhör majoriteten eller reservanterna.

När det gäller de offentliga investeringarna är att säga att det naturligtvis inte finns någon allmän negativism från regeringens eller majoritetens sida. Detta gäller även den förra folkpartiregeringen. Låt mig bara erinra om att man för ungefär ett år sedan tidigarelade byggnader för Södra Viken, Vålbergsskolan, Skogsbacksskolan, Årjängs förbundsskola, Tvärudsskolan, Hagalundsskolan, Forshaga centralskola och Sättraskolan. Det tycker jag är ett bra bevis för att regeringen har beredskap att gå in om det behövs av sysselsättningspolitiska och andra skäl. Men vad vi vänt oss mot är att man

skall gå in med ett regelrätt driftbidrag till landstingsverksamheten.

Jag såg häromdagen ett upprop till alla värmlänningar, där det står att det i riksdagen nu ligger ett förslag om att staten skall gå in och ge bidrag till landstinget i Värmland för att man skall kunna starta byggandet av sjukvårdsinrättningar tidigare än planerat. Om förslaget går igenom skapas enligt uppropet tusentals jobb i länet. Det innebär naturligtvis, herr talman, att man skapar förväntningar. I den mån dessa förväntningar går att infria är det naturligtvis gott och väl, men hur går detta ihop med yrkandet i den socialdemokratiska motionen och reservationen? Där begärs nämligen att regeringen skall ta upp överläggningar med företrädare för Värmlands läns landsting om tidigareläggning av landstingskommunala investeringar. Vill Hans Gustafsson ge ett besked om huruvida detta yrkande fortfarande gäller? Eller gäller det som man antyder i uppropet? Vilken funktion skulle eventuella överläggningar ha att fylla om de tusentals nya jobben är klara redan innan överläggningarna kommit till stånd? F. ö. ställer jag mig frågande till hur tusentals nya jobb skall kunna tillskapas på basis av de föreslagna tidigareläggningarna. På driftsidan räknar landstinget i Värmland med en total personalökning under perioden fram till år 1985 på högst 350 personer.

Visst behövs det extraordinära insatser, och utskottet har varit med om att medverka till en del sådana. Men det är viktigt att det blir långsiktiga och framtidsinriktade investeringar. Det är därför vi säger ja till sådana satsningar men nej till regelrätta driftbidrag.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson frågade om det fortfarande är samma framställning som gäller, dvs. att man skall uppta överläggningar med Värmlands läns landsting i syfte att pröva tidigareläggning av investeringar och drift av landstingskommunala anläggningar. Ja, det är det! Det var, vad jag kan finna, precis samma formulering som användes när man fattade beslut om motsvarande åtgärder i Norrbotten, vilka ledde till att riksdagen så småningom anvisade – om jag minns siffran rätt – 500 milj. kr. för tidigareläggning av anläggningar i Norrbotten. Det är fråga om precis samma formulering som den gången. Såvitt jag förstår blev arbetsmarknadsutskottet vid det tillfället inte särskilt upphetsat av att formuleringen inte var tillräckligt preciserad när det gällde att i kronor och ören och anläggningsmässigt ange vad som var avsikten. Syftet med överläggningarna tillsammans med landstinget är ju att få fram en detaljredovisning av de landstingskommunala anläggningar som kan komma i fråga, deras sysselsättningseffekter och deras finansiering.

Elver Jonsson säger vidare att det inte kan vara rimligt att gå in med driftbidrag till landstingskommunala anläggningar. Men driftbidragen har ju aldrig avsett något annat än att täcka de merkostnader som uppkommer därför att anläggningarna tidigareläggs. Det är inte fråga om något långsiktigt driftbidrag utan om att klara tidigareläggningen av byggeskapen.

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Frågan huruvida det blir 1 000 jobb eller inte är jag inte kompetent att svara på, men jag vill ändå säga att en byggnadsverksamhet t. ex. av den omfattning som det är fråga om i Norrbotten alldeles säkert, med de multiplikatoreffekter som byggnadsverksamheten har, kommer att ge ett sådant tillskott av jobb.

Vidare säger Elver Jonsson att jag har påstått att man har berövat Värmland någonting, och han fortsatte med att säga att utskottet verkligen inte har gjort det. Men jag har inte heller påstått något sådant. Vad jag tyckte var att de riksdagsledamöter som varit med om att beröva Värmland det skatteutjämningsbidrag på 24 milj. kr. som Värmland skulle ha, här har en chans att rätta till det genom att stödja förslaget om tidigareläggning av landstingskommunala investeringar och om driftbidrag för merkostnader förenade med denna tidigareläggning.

Till Bengt Wittbom vill jag säga att jag blir mer och mer förvånad. Det kan väl inte vara så att vi, om vi kan klara vårt försvarsmål med en 500 milj. kr. lägre kostnad än den som eljest skulle anvisas, ändå av sysselsättningspolitiska skäl skall anvisa också dessa 500 miljoner? Det måste väl vara rimligt att då säga att vi kan klara vårt försvarsmål till en lägre kostnad och att vi använder de medel som blir över till att exempelvis bygga sjukhem och andra vårdinrättningar och till att satsa på industri och näringsliv. Det måste väl vara en helt galen utgångspunkt för vår försvarspolitik att den skall syfta till att upprätthålla anslagen och sysselsättningen. Medlen skall naturligtvis användas där de gör den största nyttan. Sedan kan vi diskutera hur stor omfattning försvaret skall ha för att klara målen för vår försvars- och neutralitetspolitik.

Jag vill vidare för Sten Svensson bekräfta att det var fråga om en efterhandskonstruktion så till vida att det hade bort redovisas i arbetsmarknadsutskottets betänkande att det fogats en reservation vid näringsutskottets betänkande, med det innehåll som jag angivit. Vi borde kanske ha sett till att det kommit med, men det har vi inte gjort. Jag har nu redovisat det till protokollet i stället.

Andre vice talmannen anmälde att Elver Jonsson och Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

PAUL I. ESTANDER (vpk):

Herr talman! I motion 576 tas frågan om en utvecklingsplan för Norrbotten upp. Där ställs krav på åtgärder som efter en femårsperiod skulle leda fram till arbete åt alla i regionen liksom till service och en god miljö även åt Norrbottens befolkning.

Några grundförutsättningar för att uppnå dessa mål är att man övergår till ett nytt sätt att se på våra problem, att man har en politisk vilja att genom styrning av de statliga företagen och av de statliga insatserna lösa problemen samt att volymen på investeringarna drastiskt ökas. Dessa insatser måste också frikopplas från kortsiktiga vinstintressen och räddhägade sidoblickar

på eventuella störningar i marknadsekonomin.

Vpk vill tillverka konstgödsel i Norrbotten. Råvarorna skulle hämtas i vårt eget län. Från Aitikgruvans glimmer skulle kalium framställas. Glimmern kunde också utgöra bas för en aluminiumframställning. Apatiten från främst Kiruna skulle ge fosfor och sällsynta jordartsmetaller. Kalksten finns i Norrvijaure med flera platser. Svavlet kunde tas från Kaunisvaara. Kalken kunde hämtas från Lautakoski i Pajala. Ammoniak kunde fås från koksverket vid SSAB i Luleå.

I Luleå vill vi också bygga vidare på den tradition som finns inom järn- och stålhantering. Vi vill förädla en ökande andel av järnmalm från malmfälten inom länet. Utgångspunkten för en stålpolitik för Norrbotten måste vara att satsa på både järn- och stålframställning fram till högförädlade produkter med en integration i verkstadsindustrin.

Inom skogsindustrin vill vi ha en ökning av vidareförädlingen, en utveckling där inlandets sågtrimmertillgångar förädlas i inlandet. Domänverket, som den dominerande mark- och skogsägaren på många håll, kunde i ökad utsträckning köpa och driva sågverk. Långt gående förädling och långsiktig avverkningspolitik skulle kunna förenas i en sådan satsning. Metoder för ett högre utnyttjande av hela trädet kunde utprovas inom denna integrering.

Inom jordbruket har omfattande utökningar och nystartande skett i Norrbotten, i många fall ett resultat av Norrbottensdelegationens arbete. Ytterligare insatser behövs, och ett kraftfullt stöd för markavvattnings måste komma till.

Att minska oljeberoendet är en stor och viktig uppgift. Tillvaratagande av torv och skogsspill för energiändamål och som råvara för kemisk industri bidrar till att bredda basen för framtida utveckling.

Ett direkt samband med industri- och råvarusatsningarna har trafik- och fraktpolitiken. Kravet på satsningar på malmbanans södra omlopp och inlandsbanan står fast. Sjöfarten på Luleå hamn måste tryggas. Tanken på att avbryta bygget av Norgevägen från Kiruna är närmast svagsint.

Vi menar att det är en realistisk politik att utnyttja Norrbottens fantastiska naturrikedomar. Men det får inte bli ett utnyttjande under vilka former som helst. En hög förädlingsgrad i alla led ger lägre råvaruförbrukning och mindre energiåtgång i relation till tillverkningsvärdet.

I propositionen ordas mycket om hur exporten skall stimuleras och hur man skall följa och bearbeta framtida marknader. Exportkrediter och handelsmöjligheter ägnas ett betydande intresse. För Norrbottens del vore ett specialstudium över tänkbara marknader på Nordkalotten ytterst intressant. Politiska initiativ i den vägen har tagits tidigare i Arjeplogs kommun. Tyvärr har uppslaget inte bearbetats och någon sådan marknadsundersökning pågår inte nu såvitt jag vet.

Utvecklingen av Norrbottens näringsliv måste alltså baseras på en planekonomi för länet. En ekonomi där spekulatör och rovdrift ersatts av ett långsiktigt uppbyggt näringsliv med målsättning att ge vår befolkning jobb och inkomster. En inriktning som endast kan tryggas med ett avgörande

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

samhälleligt inflytande över produktionen. Ett inflytande som är baserat på de anställdas vilja och behov. Det arbetande folket måste nu förenas, ta kamp för sina villkor. Ett brett och skickligt planarbete måste syfta till genomförande för att vara meningsfullt.

Herr talman! Den grunden för utvecklingen kan vi endast lägga om vi bryter storfinsansens välde. Vi kan inte lura kapitalet. Vi kan inte lura kapitalisterna. Vill vi ha bröd, vill vi att tekniken skall användas för människornas behov, då måste vi också ha makt. Vi måste förenas på klassmässig grund. Vi måste göra upp med klassarbetet på alla plan. Vi måste ta strid om produktionsmedlen, om produktionens inriktning och innehåll. Vår nations och vårt folks ekonomi och levnadsförutsättningar är beroende av denna kamp.

Var står då socialdemokraterna i denna enhetsprocess? Ni måste överge klassarbetet. Ni måste dra de nödvändiga ideologiska lärdomarna av hur det är ställt i det här landet, när ett fåtal kapitalister kan utestänga 800 000 arbetare från sina arbetsplatser, och när detta utestängande kan ske med stöd av en grundlag som tillkommit under en socialdemokratisk regering. Men det är knappast meningsfullt att peka på de historiska misstagen, den felaktiga politiska inriktningen. Det meningsfulla är att dra de riktiga slutsatserna, formulera kammålen, skapa enhet kring dessa. Ur den enheten kommer den politiska styrkan att växa fram – den styrka som ger oss kraft och makt att föra en riktig regionalpolitik över hela landet, en politik som inte utformas för och av ett fåtal familjers vinstintressen utan grundar sig på människornas behov.

Herr talman! Norrbottens län är rikt på vattenkraft, torv, malmer, odlingsbar jord, stora skogsmarker och väldiga sjösystem. Vi har en strävsam och förnöjsam befolkning med ett starkt klassmedvetande. Vi kräver bara vår rätt: att Norrbottens råvaror förädlas inom länet, att våra rikedomar skall utnyttjas för det arbetande folkets bästa.

Herr talman! Ett avsnitt ur dikten Väckt ur drömmen av Sixten Lampa kan bäst uttrycka norrbottningarnas vilja:

Vår kamp skall föras till slut,
för seger och människovärde.
Och vi nöjer oss ej förrän de rensats ut,
som svek, när vi handling krävde.

Jag vill yrka bifall till motion 1979/80:576.

BARBRO NILSSON (m):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 behandlas 70 motioner. Det visar verkligen vilka stora problem som finns och vilken vikt län och kommuner tillmäter regionalpolitiken. Den långa debatten i dag är ett annat tecken på samma sak.

Enligt riksdagens regionalpolitiska beslut i fjol är Gotlands kommun inplacerad i stödområde 4, trots att länsstyrelsen föreslagit en inplacering i stödområde 5, vilket också den moderata riksdagsgruppen har gjort i en

reservation. Det förslaget var grundat på en helhetsbedömning av Gotlands framtid. Förutsättningarna på Gotland är helt avvikande från förutsättningarna i vårt land i övrigt – Gotlands läge som ö i havet med 55 000 invånare, kommunikationsväsendet, där havet får vara både järnväg och landsväg, den skiftande påfrestningen på serviceapparaten. Vi får inte glömma att Gotland är klassat som primärt turistcentrum, vilket innebär många sommargäster under en kort tidsperiod på tre månader. Vid ingången till 1970-talet var antalet sommargäster ca 200 000, och nu närmar sig siffran 400 000. Detta att Gotland är ett turistcentrum ger visserligen många arbetstillfällen men ställer också stora krav på kommunen vad beträffar service i dess olika former från sjukvård till skydd för våra tältande gäster. Jag upprepar detta: skydd för våra tältande gäster, för det är faktiskt nödvändigt i dagens läge.

Gotland är hänvisat till att klara sig självt i högre grad än andra län men har stora problem, eftersom länets näringslivsstruktur markant avviker från landets i övrigt. Lantbruket exempelvis ger sysselsättning åt ca 20 % av de förvärvsarbetande. Motsvarande siffra för landet i övrigt är 6 %. Det betyder också att nästan hälften av befolkningen bor i glesbygd, och det befolkningsunderlaget får inte minska, om normal service skall kunna upprätthållas för kommunens egna invånare och för våra sommargäster. Bara 19 % av befolkningen arbetar inom industrin mot 30 % för övriga landet. Antalet sysselsatta inom båda dessa näringsgrenar kommer enligt prognosen att minska. Stora ansträngningar måste därför göras för att stimulera nyetablering. Men det är i dag ingen lätt uppgift, trots regionalpolitiska stödåtgärder. Havet är ett naturligt hinder, och nu har vi också de snabbt stigande kostnaderna för transporterna.

Gotlands största näringsgren är den offentliga sektorn. Här finns också orosmoln. ÖB har i skrivelse till regeringen föreslagit ändring av försvarsmaktens organisation på Gotland med en minskning av antalet tjänster med mellan 100 och 200. Till detta skall läggas att kriminalvårdsanstalten på norra Gotland skall läggas ned de närmaste åren.

Gotland tillhör de regioner som har den största faktiska ungdomsarbetslösheten. Alltför många ungdomar är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och alltför få valmöjligheter finns när det gäller utbildning – ja, oftast inga alls. Inte förrän i höst får vi vår första linje för högskoleutbildning.

Till sist: Medelinkomsten är den lägsta i landet.

Gotlänningarna finner sig i mycket därför att de vill bo kvar på sin ö, och detta har hela svenska folket glädje av. Jag skulle vilja säga att Gotland är en riksangelägenhet – på många sätt, förresten.

Vi förvaltar ett kulturarv, och vi har fortfarande skickliga yrkesmän som kan konsten att renovera våra kyrkor. Tyvärr fanns inga pengar i årets budget till en byggnadshytta, vilket vi för hela Sveriges befolkning livligt beklagar. De gamla yrkesmännen är snart unika, och deras samlade kunskaper följer dem i graven, om inte våra unga gotlänningar ges möjlighet till utbildning genom deras försorg. Många nya arbetstillfällen skulle här skapas.

Av vad jag sagt står det väl klart att Gotland har en alltför svag

näringslivsutveckling för att ge tillräcklig sysselsättning. Detta har också regeringen observerat. Därför har medel ställts till förfogande för utarbetande av ett näringspolitiskt program. Det får dock inte bli en pappersprodukt utan måste bli en bas att arbeta vidare från för att skapa nya arbetstillfällen – hundra och åter hundra.

En stimulansåtgärd hade varit att ändra inplaceringen av Gotland från stödområde 4 till stödområde 5. Ett enhälligt utskott avstyrkte tyvärr de motionerna.

I utskottsbetänkandet kan jag dock läsa följande: "Det kan vara naturligt att ta upp indelningsfrågor i samband med redovisningen av Länsplanering 80. Avsikten är att riksdagen skall få en redovisning i form av en proposition" – ja, det får vi hoppas. Vi väntar dessutom på den sysselsättningspolitiska propositionen samt på vad decentraliseringskommittén kommer fram till.

Gotlänningarna är tålmodiga och ställer gärna upp för sin nästa – för sina sommargäster. Men kom ihåg – inte hur länge som helst! De måste få samma möjlighet till arbete och service som landets övriga invånare.

Herr talman! Jag har inte mera att tillägga. Kunde jag prata gotländska eller sjunga skulle jag också ha sjungit en sång på gotländska. Tack!

ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Om det regionalpolitiska målet arbete åt alla finns inga delade meningar. Det är så självklart att det inte ens skulle behöva nämnas. Men verkligheten är en annan. Vi är långt ifrån det målet – hur långt är beroende på var vi bor i Sverige.

Det finns stora regionala och även lokala olikheter och orättvisor. När det gäller sysselsättningsläget råder en obalans mellan landets olika regioner. De problemen får inte enkelt avfärdas med talet om att flytta arbetskraften till södra Sverige med 15 000 kr. per individ. Även kapitalet måste vara rörligt och tillgängligt för hela landet.

Problemen i den norra landsändan klumpas ofta ihop i debatten till det stora besvärliga Norrlandsproblemet. Men det enskilda länet, Västerbotten, och förhållandena där försvinner lätt i skuggan av Norrbotten.

I Västerbottens län är arbetslösheten dubbelt så hög som för riket i dess helhet. 11 000 personer stod utanför den ordinarie arbetsmarknaden 1979 – ett helt oacceptabelt förhållande! Orsaken är den successiva minskningen inom jord- och skogsbruk. Dessutom har inte expansionen inom industri och servicenäringar skett i önskad utsträckning. Av länets 13 kommuner uppvisar över hälften ett vikande befolkningsunderlag. Som redovisas i näringsutskottets betänkande nr 23 har avtappningen i våra typiska skogskommuner varit stark. Så har t. ex. Åseles befolkning minskat med 11 %. Det är lätt att inse vilka spår detta förhållande lämnar i bygden.

Den inomregionala balansen i Västerbotten har försämrats under 1970-talet. Endast Skellefteå och Umeå visar på verklig tillväxt. Satsningen på universitetet i Umeå är ett lyckat exempel på en regionalpolitisk åtgärd av stort format. Den har varit till gagn för utbildning av våra norrländska ungdomar. Vi har dessutom fått utbildad arbetskraft. Jag vill därför på det

bestämdaste understryka att utskottets skrivning om att en spridning av statlig verksamhet skall ses som ett nödvändigt komplement till medlen för att nå en regional utjämning.

Kraven på vidareförädling av råvaran framför allt inom skogsindustrin har inte beaktats. Under tidigare sorglös och aningslös exploateringstid sögs livskraften sakta men säkert ut från våra skogsbygder och gruvfält. Vi nöjer oss nu inte med att råvaran exporteras till andra delar av riket. Vi kräver en ökad förädling av kvarvarande tillgångar. Vi behöver på nytt få känna en framtidstro i våra bygder, framför allt i inlandet. Scharins Söner i Skellefteå skulle t. ex. med en regionalpolitisk satsning och därmed vidareförädling av råvaran kunna leva vidare. På så sätt skulle jobben kunna räddas för 300 människor. Pappersmassfabriken i Hörnefors är nu mycket starkt hotad. Men vi har god tillgång på skogsråvara. En tredjedel av denna förs ut från länet. Hur blir det då om Hörneforsfabriken helt försvinner? Inför 1980-talet finns en betydande oro inför arbetsmarknadsläget i skogslänen. Folkpartiet delar den oron. Det gäller frågor som sysselsättningsläget för kvinnorna och tekoindustrin i Lycksele, Norsjö och Skellefteå. Om tendensen till vikande befolkningsunderlag skall bromsas upp, måste fler arbetstillfällen till framför allt inlandet tillkomma.

Detta kan inte ske av egen kraft. Här behövs ett batteri av insatser. Statsmakterna, kommuner, landsting och enskilda måste hjälpas åt. De erfarenheter som hittills har vunnits genom arbetet via utvecklingsfonden i Västerbotten har varit mycket positiva. Sedan dess tillkomst i juli 1978 är 500 personer sysselsatta i verksamhet som tillskapats via fonden. Ett hundratal företag har varit involverade i produktutvecklingen. Ett tjugofemtal företagsetableringar har fonden medverkat till. Flera fina förslag har bl. a. kommit fram via kampanjen I huvudet på en västerbottning, som f. ö. är ett landstingspolitiskt förslag från folkpartiet.

De av trepartiregeringen åstadkomna satsningarna på bl. a. utvecklingsfonden har givit ett visst resultat. Men det behövs ytterligare ekonomiska medel samt mindre byråkrati och utökad uppsökande verksamhet.

Herr talman! Sammanfattningsvis: I Västerbotten liksom i skogslänen i övrigt behövs en fortsatt satsning på sysselsättningsskapande åtgärder för företag i glesbygd, en spridning av ny statlig verksamhet för att nå regional utjämning och en förstärkning av utvecklingsfonderna ekonomiskt.

Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag i dess helhet.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! De regionalpolitiska problemen är sedan länge störst i skogslänen. Med det klara beskedet inleder arbetsmarknadsutskottet årets beskrivning av den regionalpolitiska situationen i olika orter och områden. På tio sidor i betänkandet redovisar utskottet sedan sin syn på den regionala obalansen mellan den norra och den södra delen av vårt land.

I en motion avlämnad i januari månad och undertecknad av alla socialdemokrater i de sju skogslänen beskrev vi, ungefär likadant som utskottet, dagens mycket allvarliga regionala utveckling i vår del av landet.

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Vi pekade på den minskade industrisysselsättningen, den mycket höga arbetslöshet som särskilt hårt har drabbat de unga i Norrlands inland, de oroande minustalen i många kommuners folkmängd samt hotet om en ny flyttvåg söderut.

De flesta av de dystra uppgifterna i motionen beskrivs också i utskottets betänkande, som vi nu behandlar. Men utskottet nöjer sig liksom med att göra dessa konstateranden. När det gäller nödvändiga åtgärder har betänkandet inte mycket att erbjuda – åtminstone inte utskottets majoritet. Jag skall nämna ett par exempel.

Utskottet anser att utvecklingen i skogslänen måste "ägnas stor uppmärksamhet". Och man skriver att "den vikande befolkningsutvecklingen i de inre delarna av Norrland måste bromsas upp".

Det är hoppingivande uttalanden, men den fråga man ställer sig är: Hur skall detta ske och med vilka medel? Jag skall ta ett exempel från mitt eget hemlän, Västerbotten.

Vi har fyra fjällkommuner: Dorotea, Vilhelmina, Storuman och Sorsele. I alla de kommunerna är arbetslösheten mycket stor, två tre gånger större än i residenskommunen Umeå och åtta tio gånger större än i Stockholm, mätt i procent. I de kommunerna är flera hundra ungdomar under 25 år arbetssökande.

Ingen av dessa kommuner hade i fjol ett enda lokaliseringsärende med de gängse stödbidragen. En injektion svarade landstinget för genom att förlägga en ny verksamhet till Sorsele. Men mycket mer av utveckling än så begåvades inte de kommunerna med. Jag skulle vilja veta hur regeringen och utskottets majoritet anser att den vikande befolkningsutvecklingen i dessa områden, som det finns motsvarighet till i alla skogslän, skall kunna bromsas upp. Det kan bara ske på ett sätt: genom att man skapar ny sysselsättning i de delarna av landet och genom att man dirigerar arbetstillfällen dit med statliga styrmedel. Men de behövliga styrmöjligheterna vill inte den borgerliga regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten ge samhället.

I den socialdemokratiska reservationen 2 krävs att riksdagen skall anta en fullmaktslag om etableringskontroll. Det är det instrument som är nödvändigt, om vi skall, som det står i reservationen, kunna få en "mer rättvis fördelning av arbetstillfällena". Men det här vill nu inte moderater, folkpartister och centerpartister vara med på. Jag motser med mycket stort intresse hur centerpartisterna, folkpartisterna och moderaterna från skogslänen skall rösta i den frågan. De bör vara medvetna om att detta instrument är nödvändigt.

I många av skogslänen har just centern på sina distriktsstämmor krävt etableringskontroll för att styra sysselsättning dit där arbetskraft finns. Är det verkligen så bedrövligt att man nu måste foga sig efter moderaternas sedan gammalt kända avslagskrav beträffande styrmedel?

Det är inte bara centerstatsråd som måste driva moderatpolitik och lägga fram förslag om extra pengar för att flytta byggarbete söderut. Även centerriksdagsmän måste nu tydligen överge sina gamla regionalpolitiska krav för att tillfredsställa Gösta Bohman i regeringen.

Om tiden hade medgett, skulle jag kunna ägna en hel timme och mera åt att skildra de helomvändningar som centern gjort i regionalpolitiken under 1970-talet, från de fräna regionalpolitiska kraven under årtiondets början till den totalt utslätade regionalpolitik som i dag bedrivs av regeringen genom centerpartisten Nils G. Åsling.

Det finns många tecken på att centern tydligen nu har övergett regionalpolitiken. Att regeringsbänkarna står tomma under större delen av den här debatten, att bara fyra centerpartister har funnit skäl att ta till orda i dagens debatt, att en enda centerpartist vad jag kan se sitter i kammaren just nu – allt detta är tecken på att regionalpolitiken inte längre är en hjärtefråga för centern, som man påstod att det var innan man kom in i regeringen.

Inte ens i de egna leden infriar centern givna regionalpolitiska löften och beslut. Om jag har räknat rätt är det nu sju eller åtta år sedan tidningen Ung center redovisade att centerns ungdomsförbund hade beslutat tillstyrka en motion om att förbundet skulle flytta ut från Stockholm till Flen eller annan ort utanför huvudstaden. Men alltjämt är centern kvar med alla sina riksorganisationer i Stockholm, även ungdomsförbundets expedition med många fler anställda i Stockholm i dag än vad man hade 1972–1973.

Löftena som en gång gavs om en utredning i LRF med syfte att flytta ut de många centerstyrda jordbruksorganisationerna från Stockholm, om bara staten flyttade ut sina jord- och skogsbruksmyndigheter, har inte heller infriats. Däremot har löftena uppfyllts av staten, som flyttade ut sina myndigheter på den tiden då vi hade en socialdemokratisk regering.

Det är ingen överdrift att säga att det största hotet mot den regionalpolitik som byggdes upp under senare delen av 1960-talet och som förstärktes i början av 1970-talet i dag är den borgerliga regeringen, där centern borde vara dominerande.

Det var just styrmedel som gav de största regionalpolitiska injektionerna i skogslänen under det sena 1960-talet och början av 1970-talet. Den styrning av industrifilialer med investeringsfondsmedel som bl. a. Gunnar Sträng ägnade stor möda åt och den styrning av statlig verksamhet från Stockholm till bl. a. skogslänen som den dåvarande socialdemokratiska regeringen genomförde kom att betyda mycket för att vända avveckling i skogslänen till utveckling. Till det kom också fraktstödet, sysselsättningsstödet, det särskilda jordbruksstödet och en rad injektioner i övrigt. På den tiden då lokaliseringsstödet uteslutande användes i skogslänen hade även det stor regionalpolitisk betydelse.

Några initiativ i den riktning som jag nu har beskrivit har vi inte fått från de borgerliga regeringar som vi har haft efter 1976 års val.

Nu vill socialdemokraterna i utskottet medverka till en fullmaktslag som ger regeringen etableringsstyrmedel, men tydligen kommer också det förslaget att röstas ner. Jag förstår om idoga kommunalmän i skogslänen börjar känna hopplöshet i sitt agerande. Det finns så många exempel på eländet just nu. Teko i Norrland skall tydligen med regeringens medgivande avvecklas. Skogsägarnas NCB skall slaktas och styckas. Några bitar skall säljas till privat industri, andra skall läggas ner. Tusentals jobb i Västerbotten

och Västernorrland går förlorade i den operationen. Det enda norrländska regionsjukhuset, det i Umeå, tycks regeringen nu också vara beredd att börja rucka på och beröva Norrland.

Den beryktade centerpartistiska avvecklingsplanen avsåg tydligen skogslänen, inte kärnkraften.

När vi 37 socialdemokratiska riksdagsledamöter från skogslänen i vår motion 1808 krävde ett näringspolitiskt program för utveckling i skogslänen, var det med vetskap om att vi i de sju länen har väldigt mycket av utvecklingskraft fortfarande. Där finns den svenska fjällturismen och möjligheterna att utveckla den. Där finns mycket goda mineraltillgångar, som den nyligen avlämnade mineralpolitiska utredningen har påvisat. Där finns mycket stora möjligheter till vidareförädling av skogsråvara. Där finns långt gångna energiprojekt liksom många ej tillvaratagna krafttillgångar.

Men ett utnyttjande av dessa resurser kräver stora investeringar, en målmedveten näringspolitik och en vilja att driva regionalpolitik. Den viljan finns inte i vår nuvarande regering. Den kraften finns inte i den kompromissande treoenighet som i dag utgör regering i Sverige. Skogslärens hopp står i dag till ett regeringsskifte. En regering som inte ens vill skaffa sig en fullmaktstag för etableringsstyrning av industri och annan sysselsättningsutveckling kan aldrig mena allvar med regionalpolitik.

ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas Arne Nygren läst utskottsbetänkandet och behandlingen av motion 1808. Där kan han konstatera att det är ett fullständigt enigt arbetsmarknadsutskott som står bakom de skrivningar som utskottet har gjort.

Jag tror inte det är antalet talare i en debatt som är avgörande för huruvida ett parti är intresserat av en viss fråga eller inte. Det är nog att ta till för mycket om man drar den slutsats som Arne Nygren drog i sammanhanget.

Låt mig också upplysa Arne Nygren om att centerns ungdomsförbund aldrig har fattat något beslut om utlokalisering av sin verksamhet till Flen. Det förekom sonderingar på olika platser om lokalisering av riksorganisationen, men det är väl inte främmande för Arne Nygren att det med tanke på de kontakter osv. som ett ungdomsförbund måste ha i olika sammanhang ändå är vissa svårigheter att lokalisera sig utanför denna region.

Det finns anledning att påpeka att den nuvarande regeringen i budgetförslaget föreslår en höjning av glesbygdsstödet med 20 milj. kr. Jag utgår ifrån att en del av dessa medel också kommer människorna i Västerbottens län till del. Arne Nygren kommer, inte förvånande, med mycket kritiska synpunkter, men jag tycker att han också borde ha några positiva utlåtanden över de förslag som den nuvarande regeringen har kommit med.

Fullmaktstag har vi ju debatterat tidigare i eftermiddag. Utskottsmajoriteten säger att vi vill avvakta det lokaliseringssamråd som nu verkar en tid och se resultatet även under en högkonjunktur. Vi är inte främmande för andra åtgärder om det skulle visa sig att lokaliseringssamrådet inte fungerar på ett

tillfredsställande sätt. Jag tror inte man bör ha någon övertro på att införande av någon fullmaktslag i och för sig skulle skapa arbetstillfällen. Det gäller att på olika sätt medverka till att förbättra sysselsättningsmöjligheterna.

ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Det kan vara riktigt, Arne Fransson, att det inte är i antalet centerpartistiska talare som man skall mäta centerns intresse för regionalpolitiken. Men att Arne Fransson just nu tydligen är ensam centerpartist i kammaren är ju inte direkt något tecken på att centerns riksdagsgrupp numera hyser så stort intresse för dessa frågor. Att centerns statsråd bara kom hit medan han skulle tala var ytterligare ett tecken härpå.

Jag sade att CUF skulle flytta till Flen eller annan ort utanför Stockholm – det var så man formulerade det i beslutet, när man för sju åtta år sedan sade att man skulle vara föregångare och flytta ut verksamheten från Stockholm. Fortfarande finns den kvar i Stockholm.

Sedan säger Arne Fransson att regeringen har föreslagit ytterligare medel till regionalpolitiken och att något av detta ökade anslag kanske kommer att hamna i skogslänen i norr. Det får vi hoppas. Men vad centern ville när vi för något halvår sedan diskuterade ortsklassificeringen var att sprida dessa medel till ytterligare 18 kommuner i södra och mellersta Sverige. Det var det förslag ni hade som skilde sig från riksdagsmajoritetens förslag. Hade ni fått igenom det, skulle mer av dessa medel ha hamnat i södra och mellersta Sverige.

Till sist det kryptiska resonemanget om att styrmedel kan bli nödvändiga. Jag tror att vi i dag har tillräckligt lång erfarenhet av att den frivilliga styrningen av sysselsättningen ingenting är att lita till. T. o. m. inom etableringsdelegationen säger man, att det finns ingen möjlighet att förmå privat och kooperativ industri att flytta dit där arbetskraften finns.

ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Arne Nygren har förståelse för att industriministern inte kan vara närvarande här i kväll, eftersom han umgås med sin mexikanske kollega. Det kan leda till försäljningar av svenska produkter till Mexico, vilket i sin tur kan innebära ökad sysselsättning bl. a. i Västerbottens län.

Det är riktigt att vi hade en annan uppfattning om indelningen i stödområden än riksdagsmajoriteten. Den principiella uppfattningen har vi fortfarande. Vi anser det således riktigt att dela upp inte minst de stora Norrlandskommunerna och ge ett differentierat stöd. Man skulle så att säga dela kommunerna för att på det sättet skapa större förutsättningar och ökat intresse för lokalisering till orter som ligger en bit från centralorten just i dessa kommuner. Vi föreslog också en sänkning av stödområdesindelningen i vissa centralorter i stora kommuner i Norrland. På det sättet skulle vi kunna få ett mera förfinat instrument för att styra lokalisering till de svaga glesbygdsdelarna i de stora kommunerna.

Sedan ytterligare några ord om fullmaktslagen. Jag tror att vi behöver

Regionalpolitiken

tänka igenom problemen med en fullmaktslag om etableringskontroll en hel del. Jag kan upplysa Arne Nygren om att inte ens de socialdemokratiska ledamöterna i sysselsättningsutredningen hade något till övers för de tankarna. Den skrivning som majoriteten till slut fastnade för var att man ytterligare skulle utreda eventuella ekonomiska eller administrativa styrmedel. Jag tror således att problemet är betydligt förenklat i förslaget om etableringskontroll. Om en sådan kontroll skall ge de effekter som bl. a. Arne Nygren väntar sig måste frågan grundligt studeras.

ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Till sist vill jag bara göra en kort kommentar. Vad Arne Fransson går runt är ju det faktum att centern, när vi diskuterade indelningen, ville att ytterligare 18 kommuner från Syd- och Mellansverige skulle bli berättigade till statligt lokaliseringstöd. Det skulle ha inneburit en mindre kaka för kommunerna i skogslänen, där man har de allra största bekymren – något som Arne Fransson ändå varit med om att skriva in i betänkandet.

Får jag för riksdagens protokoll justera centerens närvarolista genom att säga att det nu sitter tre centerpartister – varav ett statsråd – i kammaren.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Först har jag en liten fundering. Nu har två av mina kolleger från Västerbotten i talarstolen talat om hur bedrövligt det är ställt i vårt hemlän. Det är ingen större svårighet för mig att instämma i vad som har sagts. Men då det gäller Ulla Orrings inlägg måste jag få ställa en fråga. Hon sade bl. a. att den utveckling vi har i länet vill vi inte vara med om i fortsättningen. Måste inte fru Orring ta konsekvenserna av detta konstaterande och överge den borgerliga politiken?

Herr talman! Enligt vad som sägs är det hembygdens dag vi firar här i kammaren i dag – detta uttryckt i arbetsmarknadsutskottets betänkande 23. Jag skall utan omsvep erkänna mig skyldig till två motioner som behandlas i nämnda betänkande.

I betänkandet behandlas en mångfald motioner med lokal prägel. De två motioner jag är skyldig till har inte, vill jag påstå, den lokala prägel som man kanske vid en snabb genomläsning får en känsla av. Varför jag hävdar detta skall jag helt kort försöka motivera.

I motion 722 begär jag en skyndsam utredning om kombinationssysselsättning. Skälet till detta krav är att befolkningen i skogsbygderna kraftigt har minskat. Detta har skett av flera orsaker, bl. a. den snabba mekaniseringen i skogsbruket samt den stora nedläggningen av småjordbruket. I de områden – Norrlands inland – som jag pekar på i motionen är det förenat med vissa svårigheter att skapa nya sysselsättningsmöjligheter – det handlar ju om glesbygd. Men vill vi behålla en levande landsbygd måste vi också försöka ta till vara de naturliga förutsättningar som jag vill påstå ändå finns.

Tillgänglig statistik är inte uppmuntrande. För att ta Västerbotten som

exempel, så visar det sig att när det gäller lantbruk med mer än 2 ha åker har antalet brukningsenheter från 1970 till 1973 minskat med 3 254, eller med 33 %. Den här negativa utvecklingen väntas fortsätta. Vill vi ha en ändring till stånd måste snabba åtgärder till. Jag vill citera vad Lantbrukarnas länsförbund i Västerbotten säger i sitt program för landsbygdsutvecklingen i Västerbotten. Man säger där:

Jord- och skogsbruket måste utgöra grunden för näringsliv och bosättning på landsbygden. Alla möjligheter för verksamhet inom jord och skog har uppenbarligen ej tillvaratagits. Alla som äger jord och skog har ansvar för att produktions- och sysselsättningsmöjligheter utnyttjas. Samhället har motsvarande ansvar för att rimliga förutsättningar skapas för näringen.

Jag kan vidare återge vad som sades när näringslivsnämnden i länet mötte representanter för jord- och skogsbruket.

Nämnden konstaterade att utsikterna för jordbruket i Norrland inte är alltför ljusa. Men satsningar på en kombination med skogsbruk, trädgårdsodling och annan kompletterande sysselsättning för småbrukarna, vidareförädling av produkterna, en branschutredning samt byggforskning är något som kan få näringen att utvecklas även där.

Det jag begär i motionen är att man skyndsamt skall utreda frågan om denna kombinationssysselsättning och att Västerbotten skall få utgöra försökslän. Men jag är inte främmande för att man väljer ett annat Norrlandslän. Det viktiga i sammanhanget är att något händer på det här området – vi har inte råd att vänta längre.

I den andra motionen, nr 723, föreslår vi motionärer skapandet av ett regionalt utvecklingsinstitut för Norrland. De här motionerna hör enligt min mening ihop, bl. a. därför att två arbetsuppgifter för detta institut skulle vara att forska kring arbetsmarknadssituationen i Norrland samt att undersöka lämpliga utvecklingsprojekt.

Huvuduppgiften för institutet skulle vara att planera den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen i Norrland – forskningen är alltså starkt inriktad på glesbygdsproblematiken. Förutsättningarna för att förlägga ett sådant institut till Norrland är goda. I Umeå, Luleå och Skellefteå pågår både forskning och utbildning. I Umeå bedrivs f. ö. landets förnämsta glesbygdsforskning.

Nu pekar utskottet på den forskning som bedrivs inom en rad institutioner i Norrland och använder detta som ett argument för att avfärda motionen. Vad vi vill är att denna forskning skall knytas ihop genom detta institut – i dag är ju forskningen splittrad. Detta är ett av de starka argument som finns för att inrätta detta institut. Vi har alltså en motsatt uppfattning i förhållande till utskottet.

Vi måste bort från de ständiga brandkårsuttryckningar som måste företas när jobben blir hotade. Vad som i motionen anförs är en väg för att bryta det mönstret.

Socialdemokraterna har i ett särskilt yttrande noterat att utskottet avstyrker denna motion. Det allra bästa vore om socialdemokraterna gav den här frågan en knuff framåt genom att stödja motionen. Det bör också gälla de

borgerliga ledamöterna, särskilt dem som representerar Norrlandslänen.

Herr talman! Jag ber därmed att få yrka bifall till motionerna 722 och 723.

ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag vill till John Andersson säga att läget i Västerbotten är besvärligt. Jag har aldrig sagt att det är bedrövligt.

Hela tiden måste vi från Västerbotten försöka samarbeta för en bättre utveckling i länet och för bättre sysselsättning. Det är min målsättning, och den målsättningen har också den trepartiregering som nu satsar på åtgärder för Västerbotten – för sysselsättningen, utvecklingsfonden och utvecklingsbolaget. Vi som inom de olika politiska partierna kommer från Västerbotten skall försöka samsas om dessa tag, i stället för att käbbla med varandra.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det har i detta sammanhang ingen större betydelse vilket av orden bedrövligt och besvärligt som fru Orring använde. Fru Orring tecknade läget på en hel rad områden. Bilden stämmer för tekoindustrin, för AB Scharins Söner, för förhållandena i Hörnefors osv. – fru Orring gjorde en mycket längre uppräknin.

Jag måste fråga fru Orring: Vem har i dag regeringsansvaret? Fru Orring har här framfört en klagosång över hur bedrövligt eller besvärligt läget i Västerbotten är. Detta kan jag hålla med om. Fru Orring har även talat om vad som är önskvärt när det gäller utvecklingen i Västerbottens län. Om fru Orring känner sig ha del i regeringsansvaret, bör ju fru Orring tala om de här sakerna för regeringen. Jag tycker också att det bör dras vissa konsekvenser av ett sådant konstaterande som det fru Orring gjorde.

Känner fru Orring mycket för ett samarbete kan jag rekommendera henne att stödja de två motioner som jag nyss har yrkat bifall till.

ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Som svar på John Anderssons replik vill jag säga att kraven i de motioner han tagit upp i stort sett har blivit tillgodosedda. Detta framgår klart av utskottets skrivning.

Beträffande de krisdrabbade branscherna i Västerbotten vill jag framhålla att folkpartiet har arbetat för ett förverkligande av förslagen och gör det också i regeringsställning. Vi försöker att på allt sätt se till att de krisdrabbade företagen får det stöd som de behöver. Jag anser att alla som tillhör länet har en skyldighet att på bästa sätt hjälpa de här branscherna.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Herr talman! Då jag hörde att motionskraven blivit tillgodosedda kom jag osökt att tänka på en känd författare som brukar skriva romaner. Han hade skrivit en roman, men vid genomläsandet tänkte han: Det här begriper bara jag och vår Herre. Så skrev han om romanen och läste igenom den på nytt och konstaterade då: Nu är det bara vår Herre som begriper romanen. Jag måste

säga att jag tror att inte ens vår Herre, om han finns, begriper fru Orrings svar, ty om motionerna har avstyrkts av utskottet kan väl inte motionskraven vara tillgodosedda. Det övergår i alla fall min förmåga att göra en sådan tolkning.

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Andre vice talmannen anmälde att Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis beklaga att vi från skogslänen år efter år tvingas att här i kammaren redovisa dигра probleminventeringar och eländighetsbeskrivningar. Jag skulle önska att vi slapp det, att vi hade en regering som på ett handlingskraftigt sätt arbetade för att åstadkomma regional balans i landet, genom att styra jobben dit där de bäst behövs. Men så är inte fallet i dag, och därför tvingas vi år efter år att slåss för vår egen landsända här i kammaren.

Av arbetsmarknadsutskottets betänkande framgår att utskottet har haft att behandla ett mycket stort antal motioner med regionalpolitiskt innehåll. Från nästan varje län föreligger det motioner, där bekymren beskrivs och behoven läggs fram. Motionerna andas oro inför framtiden, och motionärerna kräver att problemen måste lösas inom just deras egen region. Utskottet har alltså fått ta del av många problembeskrivningar dels genom motionerna, ytterligare påspädda av oss utskottsledamöter, dels vid besök av olika läns- och kommunföreträdare, dels vid utskottsledamöternas resor i landet.

Vårt land befinner sig alltså i en svår situation, där alla regioner tycks vara mer eller mindre drabbade. I det läget är det svårt att företräda ett litet län – inte geografiskt litet, länet är större än t. ex. Danmark, men befolkningsmässigt.

Som framgår av utskottsbetänkandet har även vi socialdemokrater från Jämtlands län lagt fram en motion, där vi beskriver problemen och lägger fram förslag om ett åtgärds paket, åtgärder som bygger på länets naturliga förutsättningar, gjorda investeringar och befintlig företagsamhet.

Av motionen framgår att problemen i Jämtlands län kommer successivt och smygande genom gradvisa förändringar. Den näringslivssammansättning länet har med mycket låg industriandel – f. ö. landets lägsta – får den följden att länet inte påverkas så starkt av konjunktursvängningar.

Näringslivsutvecklingen och arbetsmarknaden i ett län som Jämtlands län genomgår därför sällan dramatiska och uppmärksammade förändringar. Problemet är att även om konsekvenserna av denna stegvisa utveckling blir mycket allvarliga på längre sikt, så är det ändå svårt att få gehör för argumenten. Det är betydligt lättare att få förstäelse för situationen i län och regioner som kan påvisa ett akut och omfattande krisläge.

Jag har i utskottet ställt upp på att det är Värmlands problem som denna gång måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Min förhoppning är att vi vid nästa års regionalpolitiska diskussion både i

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

utskottet och här i kammaren gemensamt skall komma fram till att Jämtlands läns problem uppmärksammas och åtgärdas. Tyvärr kommer länet, enligt beräkningar, om ett år att ha ännu större problem än i dag, och problemen kommer därmed att vara svårare att lösa.

Vi är rika på mineraler, vattenkraft, skog, torv m. m., men vi behöver hjälp att utnyttja dessa resurser på ett för länet och landet positivt sätt. Hittills har vårt län och övriga Norrland aktivt bidragit till den ökade välfärden i landet genom sin arbetskraft, sina skogar och sin vattenkraft. Länet måste nu få återbäring på detta satsade kapital. Vi behöver solidaritet från övriga landet, och inte minst behöver vi förståelse och hjälp från landets regering.

Herr talman! Jag hade inte tänkt föra fram massor av siffror och jämförelser med andra regioner – men litet sifferexercis och information måste jag ändå få komma med. Av utskottets egen skrivning framgår t. ex. att den inomregionala balansen försämrats på ett påtagligt sätt under 1970-talet. Fem av länets åtta kommuner visar negativa befolkningssiffror, medan Östersunds kommun ökat under perioden.

Skillnaden mellan Östersunds kommun och övriga kommuner har skärpts ytterligare inte minst under senare år. Ca 40 % av länets befolkning bor nu i Östersund. Ungefär hälften av sysselsättningstillfällena i hela länet finns också i Östersund. När man redovisar länssiffror framgår därför inte de svåra problem som föreligger för de övriga kommunerna i länet.

Tittar man på de enskilda kommunerna upptäcker man att dessa har en mycket negativ befolkningsutveckling och därtill en mycket hög andel äldre människor.

Även när det gäller förvärvsfrekvensen är det så, att Östersund toppar statistiken, men vi har en mycket stor inomregional obalans. Östersund beräknas exempelvis 1980 få en förvärvsfrekvens på 72,9 %, för Strömsund är motsvarande siffra 64,9 – att jämföras med en beräknad förvärvsfrekvens för landet på 74,6. Vad gäller den kvinnliga förvärvsfrekvensen är den utanför Östersund betydligt lägre än för riket i dess helhet. Men jag vill inte trötta kammaren med att också visa siffror på detta.

Innan jag helt lämnar siffrorna vill jag ändå redovisa att länet har högsta andelen förtidspensionerade i hela landet. Det finns ingen anledning att tro att denna höga andel förtidspensionerade i Jämtlands län beror på att befolkningen i länet skulle ha sämre hälsotillstånd än befolkningen i andra delar av landet. Den sannolika orsaken är i stället att den svagt utvecklade arbetsmarknaden innebär sådana svårigheter att finna lämpligt arbete att arbetsmarknadsmässiga skäl här spelar en avgjort större roll än i andra län när det gäller beslut om förtidspensionering. Vi har också dubbelt så många i beredskapsarbete, dubbelt så många i arbetsmarknadsinstitut samt halvskyddat och skyddat arbete som övriga län genomsnittligt har.

Herr talman! Min varma förhoppning är att jag nästa år inte skall behöva stå här och gnälla utan i stället kan vara tacksam för den solidaritet och den förstående behandling mitt län har fått.

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Herr talman! Får jag först säga att jag reagerade mot att industriministern från denna talarstol sade att länsstyrelserna skall konkretisera sig bättre vid länsplaneringen. Jag hoppas att han inte avser alla länsstyrelser, för då har jag en helt annan uppfattning. För Västernorrlands vidkommande vill jag påstå att planeringen är väl förankrad och i detalj utformad. Vårt Västernorrlandspaket är ett bevis nog på konkretiserade och väl underbyggda åtgärdsförslag. Funnes bara viljan från regeringen att biträda våra konkreta förslag, skulle det betydligt underlätta strävandena att komma till rätta med de svårigheter vi brottas med.

Men, herr talman, med anledning av utskottets behandling av motion 218 finns det skäl att peka på några sakförhållanden.

Enligt avtal, tecknat 1940 mellan Sundsvalls kommun och kronan, har kronan förbundit sig att vid nedläggning av Lv 5 antingen köpa marken och där ordna annan verksamhet av ungefär samma omfattning eller återlämna området till kommunen med full äganderätt och utan vederlag.

Sakförhållandet är det att kommunen äger marken och att kronan äger byggnaderna. Fastighetsvärdet är satt till 27 milj. kr. i 1976 års prisläge.

På grundval av avtalet anser vi motionärer att staten har förpliktelser. Beslutet om nedläggning av Lv 5 fattades i riksdagen den 16 mars 1978. Verksamheten skall helt upphöra senast den 1 juli 1982. Ännu har ingenting hänt. Det kan inte tydas som annat än nonchalans från statsmaktens sida. Vi motionärer hade förväntat oss att utskottet kände en förpliktelse att, när staten gör indragningar innebärande att man både friställer personal och frigör byggnader till stora och betydande värden, också tillgodose våra krav på att Lv 5:s anläggning skall användas för annan meningsfylld sysselsättning. På privat verksamhet brukar man ju anse det befogat att ställa motsvarande krav.

Nu tycker vi att utskottet glider genom sin hänvisning till att det inhämtat uppgifter om att försvarets fastighetsnämnd kommer att kontakta olika civila myndigheter. I övrigt hänvisar utskottet till decentraliseringsdelegationen, utan att uttala några som helst förpliktelser.

Även om utskottet anser sig ha givit motionen en positiv skrivning, är det ingalunda någon vilja till eller känsla av ansvar som kommer fram i utskottets skrivning.

Herr talman! Vi tycker det är hög tid att vid nedläggningen av Lv 5 få till stånd en tillfredsställande lösning av frågorna om ersättning för sysselsättningsbortfall och utnyttjande av de betydande fastighetsvärdena. Eftersom utskottet är enigt finner jag inte någon utsikt till framgång med att yrka bifall till motionen 218, men vi förväntar oss att man omgående går in i reella förhandlingar med kommunen för att hitta lösningar som kan leda till en ny verksamhet.

OLLE WESTBERG i Hofors (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 behandlas bl. a. motioner som undertecknats av de socialdemokratiska ledamöterna på

Gävleborgsbanken. I motion 1979/80:745 tar vi upp behovet av regionalpolitiska insatser i Gävleborgs län. Sysselsättningssituationen i Gävleborgs län är ytterst besvärande. I februari var antalet kvarstående arbetssökande vid månadens slut drygt 4 800 arbetslösa, vilket motsvarar 2,7 % av befolkningsandelen mellan 16 och 64 år. Av rikets län är det endast Norrbotten och Värmland som visar en större andel arbetslösa vid samma tidpunkt.

Länets näringsliv är i hög grad uppbyggt på tunga basindustrier inom järn och stål samt papper och massa. Den låga investeringsvilja som förelegat inom industrisektorn under senare år har helt naturligt varit en bidragande orsak till det försämrade arbetsmarknadsläget länet varit utsatt för. Länet har under en lång följd av år haft en bestående dold undersysselsättning. Enligt de bedömningar som gjorts i länsplaneringen skulle länet behöva tillföras ca 20 000 arbetstillfällen för att få en sysselsättning som ligger i nivå med riksgenomsnittet.

Såväl på kort som på lång sikt finns det fler oroande inslag i de utvecklingstendenser som råder i länet. Även om flertalet företag är stabila och utvecklingsbara, finns hela tiden risk för att strukturförändringar kommer att skapa problem i basnäringarna i Gävleborgs län. Kan ej basnäringarnas framtid säkras, kommer det i sin tur att innebära ett hot mot den övriga industrins existens, som är beroende av de stora basnäringarna. Basnäringarna järn och stål samt papper och massa sysselsätter direkt ca 25 000 personer och indirekt ytterligare 25 000 personer i länet. Det betyder att ca 125 000 personer av länets 294 000 invånare för sin försörjning är direkt beroende av vad som händer inom basnäringarna.

För att få ett bättre grepp över den fortsatta utvecklingen i länet anser vi att det erfordras en strukturplan inom såväl stål- som skogsindustrin i syfte att få en acceptabel utveckling inom länets basnäringar. Befolkningsutvecklingen under de senaste åren är en annan indikation på arbetsmarknadsproblemen i Gävleborgs län. Även om befolkningsutvecklingen under 1970-talet visar på ett oförändrat befolkningstal för länet som helhet, får detta inte tas som ett tecken på att allt därmed skulle vara positivt även för de enskilda kommunerna. Ser man till länets tio kommuners utveckling, finner man att fem av dem haft en negativ utveckling under 1970-talet. Ser man till de senaste årens befolkningsutveckling, finner man att nedgången varit speciellt påtaglig i Hofors. Hofors är den kommun i riket som procentuellt har minskat sin befolkning mest under 1978 och 1979. Problemen finns i hela länet. Ljusdals kommun har traditionellt haft de största svårigheterna. Utvecklingen inom basindustrin under senare år har främst för Hofors kommun inneburit utomordentligt allvarliga påfrestningar. Gävleborg har en sysselsättningsgrad som ligger bland de lägsta av landets län. Situationen är lika mörk för kvinnor och män i förhållande till andra län. Kvinnorna har dessutom en sysselsättningsnivå som ligger betydligt under riksgenomsnittet.

Vi har i vår motion angående regionalpolitiska åtgärder för Gävleborgs län pekat på en rad konkreta åtgärder för att vända den negativa trend som länet är inne i, och jag vill bara hänvisa till vad vi anfört i motionen.

Utskottet har i sitt betänkande inte kunnat ange någon konkret åtgärd för att ändra och förbättra de mycket oroande utvecklingstendenser i olika avseenden som Norrlandslänen är inne i. Detta är ju inte heller anmärkningsvärt med tanke på den ekonomiska situation som de borgerliga regeringarna försatt landet i.

Herr talman! Socialdemokraterna på Gävleborgsbanken har även väckt motioner i fråga om stödområdesplaceringen, glesbygdssstödet, stödet till kommunala industrilokaler och åtgärder för ett differentierat näringsliv på bruksorterna. Dessa motioner behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23. Det skulle finnas anledning att ytterligare utveckla de synpunkter vi framfört i dessa motioner, men med hänsyn till behovet av att begränsa den förevarande debatten skall jag inte närmare gå in på de förslag vi väckt i dessa motioner.

Med hänsyn till att våra motioner enhälligt har avstyrkts finner jag det lönlöst att yrka bifall till motionerna. Vi får i stället komma tillbaka med våra förslag vid ett senare tillfälle.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! I motionerna 1036, 1473 och 1474 tar jag upp problem dels i Hofors och Söderhamn i Gävleborgs län, dels i Blekinge.

Jag skall börja med mitt eget hemlän och vill då säga, att det inte finns någon kommun i detta län som kan känna sig tillfreds med arbetsmarknadsläget. Det går inte ens med den officiella arbetsmarknadsstatistiken som underlag att hävda att arbetslöshetssiffrorna är låga. Om man tar fram annan statistik finner man att läget är än mer skrämmande. 5 000 kvinnor önskar arbete men anser det meningslöst att anmäla sig till arbetsförmedlingarna. Bland ungdomen ligger arbetslöshetstalet på upp till 15 % i vissa kommuner. Tusentals människor är förtidspensionerade, många av dessa av en enda orsak: att inget lämpligt arbete står att få.

Gävleborgs län är dessutom helt beroende av två viktiga basnäringar, järn- och stålindustrin samt skogsindustrin. Det är två näringar där man nu upplever verkliga problem. Det pågår en hänsynslös s. k. strukturrationalisering. Utmärkande för denna är en ytterst hårdhänt centralisering av produktionen. Detta görs naturligtvis inte utifrån samhällsekonomiska bedömningar utan enbart utifrån snäva privatkapitalistiska vinstintressen. Om man utgår från samhällsekonomiska värderingar skulle man i stället utveckla befintlig basindustri genom att också förädla länets råvaror inom länet. Som bekant sker inte detta. Förädlingen förläggs i allt större utsträckning utanför länet och utanför landets gränser.

Den negativa utvecklingen för Gävleborg kommer att fortsätta om ingenting görs. Detta bekräftas inte minst av de befolkningstal som skall gälla fram till 1985. Trots att läget i länet i dess helhet är otillfredsställande finns det naturligtvis skillnader. Vissa platser har det besvärligare än andra. Så är exempelvis fallet med Hofors och Söderhamn.

När det gäller Hofors har utskottet haft vänligheten tala om att man där tappat 14 % av sin befolkning under 1970-talet, alltså 3 % mer än exempelvis

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Jokkmokks kommun. Utskottet kostar på sig ytterligare en vänlighet när det konstaterar att medelåldern är ganska hög i Hofors. Ja, vad tror utskottet? Tror man att de unga stannar kvar och de gamla flyttar? Orsaken till befolkningsminskningen är ju bristen på arbeten. Det är genom dess inverkan man får den sneda åldersfördelning som Hofors nu börjar visa upp.

Men vad drar utskottet för slutsatser av situationen i Hofors? Mig veterligt framför utskottet inga som helst förslag till åtgärder. Tror herrarna och damerna där att någon högre makt helt plötsligt skall uppenbara sig och placera någon industri på platsen? Eller tror man att SKF Steel, det totalt dominerande företaget i kommunen, skall träda in och ändra sin anställningspolitik? En av orsakerna till den kraftiga befolkningsminskningen i Hofors är just att detta dominerande företag under 1970-talet minskat sin arbetsstyrka. Och den politiken tänker inte företaget såvitt jag förstår ändra på under 1980-talet.

Vad har då regeringen gjort för insatser? Ja, hitintills inga alls. Kommunen har exempelvis den högsta kommunalskatten av länets kommuner, och den får det lägsta skatteutjämningsbidraget inom länet. I det förslag till transportstöd som om någon vecka skall behandlas i riksdagen undantas Hofors från sådant stöd, trots att kommunen ligger i stödområde 3.

Jag tycker att det är något märkligt att regeringen och utskottet inte mera uppmärksammar problemen i Hofors. Det är ju trots allt ett viktigt exportföretag som finns på platsen. Befolkningsminskningen måste upphöra, och det kan endast ske med hjälp av samhälleliga åtgärder. Ansvaret för detta vilar då på regering och riksdag.

Jag har i motionen 1036 lagt fram två förslag. För det första skall Hofors flyttas upp i stödområde 4. Detta är kommunens uttryckliga krav. För det andra skall statlig verksamhet lokaliseras till kommunen för att bl. a. differentiera näringslivet där. Med statlig verksamhet menar jag både industriell verksamhet och förvaltningsverksamhet.

Utskottet säger inte någonting om dessa förslag, utan i stort hänvisas till utredningar osv. Detta hjälper inte Hofors i nuläget, när insatserna måste ske.

Jag skall gå över till Söderhamn och helt kort beröra den kommunens problem. Det är inte obekant att kommunen under hela 1970-talet tappade ett stort antal industrijobb. Det är inte heller obekant att det finns material som visar att om inga kraftåtgärder vidtas nu så kommer ytterligare mer än 2 000 jobb att försvinna i kommunen fram till 1990. Det finns i kommunen viktiga basindustrier som befinner sig i farozonen. Det finns vad jag kan förstå också stora möjligheter att utveckla dessa industrier genom att förädla den råvara som produceras. Jag skall ta ett exempel: Marmaverken har i dag en industri som producerar sulfatmassa. Fabrikens framtid är osäker. För att bevara och bygga ut industrin skulle man exempelvis också kunna tillverka kraftpapper. Enligt de uppgifter jag har så finns det en marknad för just detta papper. Om kraftpapperproduktion kom till stånd i Marmaverken så skulle det också vara möjligt att återuppta produktionen av slipmassa i Lottefors.

Bollnäs kommun. Sulfatmassa och slipmassa är alltså två, om jag så får säga, ingredienser som behövs för framställning av kraftpapper

Jag skall ta ett annat exempel: Sandarne och den massaindustri som finns där är också i farozonen. Det gamla kravet på byggandet av ett LWC-pappersbruk bör realiseras för att på så sätt dels trygga industrins framtid, dels skapa nya jobb. Inom träsektorn finns i Söderhamns kommun ett stort yrkeskunnande. Det kan inte vara några oöverstigliga hinder att utveckla den produktionen genom en högt driven förädling.

För att åstadkomma detta måste naturligtvis de privata vinstintressena så långt som möjligt kopplas bort. Jag har i motionen 1473 begärt att regering och riksdag tillsammans med kommunen och de fackliga organisationerna skall göra en genomgripande utredning och lägga fram förslag om hur man skall utveckla befintlig industri i Söderhamns kommun för att förhindra ytterligare nedläggningar. Denna utredning bör ha samhällsekonomiska bedömningar som utgångspunkt. Jag yrkar också att inga nedläggningar eller inskränkningar av produktionen skall få göras under utredningstiden. Utskottet förbigår kraven med tystnad, precis som man gjorde med den tidigare motionen.

Herr talman! Blekinge och situationen där kan jämföras med den jag redogjort för i Gävleborg. Utskottet kostar på sig det konstaterandet att Blekinge under den senaste tioårsperioden haft en svagare befolkningsutveckling än riksgenomsnittet. Man säger att befolkningen ökade något fram till 1975 men trenden har därefter vänt. Vidare kommer enligt länsstyrelsens prognos den negativa befolkningsutvecklingen i länet att fortgå fram till år 1985. Störst är problemen i Olofström och därefter kommer Karlskrona och Sölvesborg. Men vad drar utskottet för slutsatser av detta? Ja, man får leta förgäves efter sådana. Man säger att länsstyrelsen tilldelats 1 milj. kr. för åtgärder i anslutning till länsplaneringen. På vilket sätt skall den miljonen vända utvecklingen i Blekinge? Eller på vilket sätt skall de 1.8 milj. kr. till Gävleborgs län skapa arbeten? I min motion om Blekinge har jag förslag på åtgärder som kan förverkligas och som skulle skapa nya jobb. Jag vet inte vad det är för fel på dessa förslag. Det borde ändå utskottet kunnat kosta på sig att tala om, men det gör man inte.

Herr talman! Jag har alltså både när det gäller Söderhamn och Hofors och när det gäller Blekinge bemödat mig om att komma med konkreta förslag till sysselsättningsskapande åtgärder. Jag är helt medveten om att man inte kan genomföra de förslagen genom att förlita sig på kapitalismen. Det krävs i stället att staten nu tar ansvaret för att det kommer till stånd industriutveckling i berörda regioner.

Jag yrkar alltså bifall till motionerna 1036, 1473 och 1474.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! När vi förra veckan behandlade näringsutskottets stora ärenden hade jag anledning att tala om den rädsla vi känner för utvecklingen inom basindustrierna i Bergslagen. Jag syftade då på gruvor och stålverk.

I dag gäller det bl. a. den framtida regionalpolitiken, dess utformning och

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

inverkan på sysselsättningen. På en gång kan jag konstatera att situationen i Kopparbergs län har uppmärksamrats lika litet av utskottsmajoriteten i arbetsmarknadsutskottet som av majoriteten i näringsutskottet. Det är beklagligt. Det måste ändå vara närings- och arbetsmarknadspolitikens främsta mål att skapa tryggad sysselsättning åt Dalarnas folk, lika väl som för landets befolkning i övrigt.

Dalarnas s-riksdagsmän har i motion 1979/80:727 beskrivit hur industriarbetstillfällena inom länet har minskat under åren 1977–1979. Minskningen har i huvudsak skett inom den tunga basindustrin, där vart tredje arbetstillfälle återfinns. I länet har under de senaste åren ungefär 7 500 industriarbetstillfällen försvunnit. Det är en stor del av de 100 000 jobb som försvunnit i hela landet. Befolkningen i Västerbergslagen, dvs. Ludvika och Smedjebackens kommuner, har under åren 1977–1979 minskat med tillsammans 1 200 personer, en utveckling som naturligtvis får allvarliga följder för både kommunerna och landstinget.

Jag har några siffror som visar utvecklingen av antalet arbetssökande i Kopparbergs län. I december 1976 var det totala antalet arbetssökande 2 876, varav ungdomar upp till 24 år 987. I december 1977 var det totala antalet arbetssökande 5 334, varav ungdomar upp till 24 år 2 398. I december 1978 var det totala antalet arbetssökande 6 570, varav ungdomar upp till 24 år 2 400. I december 1979 var det totala antalet arbetssökande 5 833, varav ungdomar upp till 24 år 2 500.

Ett par andra sifferexempel: Antalet kvarstående arbetssökande i Avesta var 125 i december 1976 och 445 i december 1979. Antalet kvarstående arbetssökande i Ludvika var 216 i december 1976 och 752 i december 1979. De statistikblad som ingår som bilagor till utskottets betänkande visar att ungdomsarbetslösheten i exempelvis Ludvika kommun är så hög att den når Norrbottenskommunernas siffror.

Som vi påvisade i motionen har gruv- och stålorterna i länet drabbats särskilt hårt. Att omstruktureringar i vissa fall måste genomföras inom industrin står helt klart.

Dessa omstruktureringar får emellertid inte ske på bekostnad av sysselsättningen inom berörda regioner, så som skedde i exempelvis Horndal. Ändå sade industriministern här under eftermiddagen att strukturförändringarna sker under ordnade former. Jag är övertygad om att järnbruksarbetarna i Horndal, gruvarbetarna i Håksberg och Blötberget och hyttarbetarna i Domnarvet har en helt annan uppfattning.

Det är, som vi ser det, inte minst med tanke på den svåra situation som länets näringsliv befinner sig i naturligt att stora insatser görs för att stimulera de produktiva investeringarna i näringslivet. Detta ter sig som en tvingande nödvändighet, sedan en utredning från Landsorganisationen visat att, samtidigt som 50 % av landets industrikapital är yngre än fem år, endast 20 % av industrikapitalet i Kopparbergs län är yngre än fem år. En gammal maskinpark är verkligen en black om foten, om företagen vill producera till konkurrenskraftiga priser.

I vår motion berörde vi vidare specialstålindustrin, skogsindustrin och dess

problem med virkesbrist, skinnindustrin i Malung samt byggnadsindustrin.

Delar av verkstadsindustrin har i dag ett visst uppsving – det skall erkännas. Det är emellertid inte beroende på en förutseende och god planering.

För att långsiktigt lösa de arbetsmarknadsproblem som finns, tyvärr inte bara i Dalarna, krävs en annan och bättre hushållning med landets resurser och dessutom ett löntagarinflytande.

Jag vill gärna erinra om att till den nyligen avhållna kongressen med Landstingsförbundet hade avgivits en kongressrapport om landstingen och den regionala näringspolitiken. Rapporten ägnar stor uppmärksamhet åt avvägningsproblemen på riksnivån mellan näringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken.

På tal om näringspolitiken heter det bl. a.: "Riktlinjerna måste dras upp av staten. Situationen är i dag sådan, att den frågan behöver angripas med förtur. Det är också bara staten som kan göra något åt de strukturproblem, som utgör ett hot mot hela branscher i näringslivet. Industrinationen Sverige är i uppenbart behov av en genomtänkt och aktiv näringspolitik. Detta framstår allt mera som en nödvändig förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik."

Har inte de borgerliga riksdagsmännen några kontakter med sina partivänner i Landstingsförbundets ledning? Jag tror att sådana kontakter skulle vara av stort värde.

I motion 737 har Dalarnas s-riksdagsmän påtalat orättvisorna i stödområdesindelningen när det gäller Kopparbergs län. Utskottet har emellertid avvisat motionen. Man är inte beredd att föreslå några ändringar med hänsyn till den korta tid som förflutit sedan den nuvarande indelningen gjordes. Den inställningen delade industriminister Åsling i sitt inlägg i eftermiddags. Jag inser det lönlösa i att ställa ett yrkande mot utskottet, så jag avstår.

Utskottet framhåller att de regionalpolitiska skälen enligt gällande bestämmelser skall tillmätas en avgörande betydelse när statens industriverk fördelar medel till de regionala utvecklingsfonderna. Detta bör gynna bl. a. Kopparbergs län, heter det. Det hoppas jag verkligen. Näringsutskottets majoritet avstyrkte och riksdagen avtog vår framställning om medel till Dala Invest AB.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:23. Där finns bl. a. ett krav om insatser i bruksorterna, insatser som är mycket behövliga.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OJJE GÖRANSSON (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:23 behandlas bl. a. anslagen till den regionala utvecklingen, planeringstalen för 1985

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

m. m.

Med anledning av detta anser jag det befogat att här redovisa situationen i Västmanland, det län som alla fortfarande tror är bekymmersfritt, med en ständigt ökande befolkningensmängd.

Under ett kvarts sekel efter andra världskriget var expansionen i Västmanlands län mycket stark. Detta gällde såväl sysselsättningsutvecklingen som befolkningsutvecklingen. Under 1950- och 1960-talen var befolkningsökningen t. o. m. starkare än i något annat län om man undantar storstadsområdena.

Bakgrunden till denna expansion stod att finna i länets tunga basindustrier, som snabbt ökade sitt arbetskraftsbehov. För varterdera av dessa årtionden omfattade sysselsättningsökningen totalt ca 11 000–12 000 personer och befolkningsökningen ca 30 000 personer. Av sistnämnda ökning utgjorde hälften s. k. naturlig folkökning och resterande hälft inflyttning från i första hand Norrlandslänen och utlandet. För flera av länets kommuner innebar detta att en ung och invandratät befolkning erhöles.

Industrins expansion mattades redan i mitten av 1960-talet för att sedan stanna på en oförändrad eller t. o. m. lägre nivå. Befolkningsökningen kunde dock bibehållas under senare delen av 1960-talet genom servicenäringsarnas uppföljning av industriexpansionen och en fortsatt relativt hög byggaktivitet. Högkonjunkturen som avslutade 1960-talet medförde också ett kort men kraftigt inflyttningssug från i första hand Finland.

Den expansiva utvecklingen bröts emellertid mycket drastiskt omkring 1970. I och för sig var en lugnare utveckling att vänta efter högkonjunkturen, men lågkonjunkturen blev djupare än vi hade väntat och samtidigt började mer långsiktiga strukturproblem inom industrin att göra sig gällande. Industrin tappade ungefär 2 000 anställda under 1972–1973. Under åren 1974 och 1975 skedde visserligen en återhämtning till tidigare nivå, men därefter har kraftiga sysselsättningsminskningar ånyo registrerats. Sedan 1975 beräknas ca 4 000 arbetstillfällen ha försvunnit.

Folkmängden i länet uppgick vid senaste årsskiftet till 259 742 personer. Från en högsta notering på 262 000 personer 1971 har länet tappat över 2 000 personer. Samtliga år efter 1970 noteras betydande flyttningsförluster. Under perioden 1971–1978 har Västmanlands län förlorat totalt ca 9 600 personer genom en nettoutflyttning från länet.

Att totalbefolkningen inte minskat mer beror på att ännu så länge har noterats ett födelseöverskott. Detta visar dock en stark nedåtgående tendens – en tendens som i framtiden kommer att förstärkas till följd av den stora utflyttningen av ungdomar som inte kunnat beredas sysselsättning i länet.

En aspekt som döljs bakom den totala befolkningsminskningen är förändringarna i åldersfördelningen. Antalet personer i "normal" yrkesverksam ålder har mellan 1970 och 1978 minskat med 3 300 personer, medan antalet pensionärer ökat med 6 800 personer. Till följd av låga födelsetal och den kraftiga utflyttningen har vidare antalet barn och ungdomar minskat med nära 5 000 i länet.

Befolkningsutvecklingen har alltså i stort sett varit negativ under hela

1970-talet. Flera av länets kommuner noterar fortfarande betydande befolkningsminskningar. Länet har totalt sedan 1978 näst efter Göteborgs och Bohus län sämsta utvecklingen i riket.

Då arbetet pågick med Länsprogram 1970 var fortfarande de flesta tendenser positiva. Kommunerna var mitt uppe i en hektisk utbyggnadsperiod och man förberedde sig för en kraftig inflyttning. De i Länsprogram 1970 uppställda och av riksdagen antagna planeringstalen var inte oralistiska vid en avvägning av då kända förhållanden. På ett sätt var det orimligt att tro att sysselsättningen på allvar kunde vara i fara i detta starkt industrialiserade län, men samtidigt behandlades ensidigheten i industrin som en riskfaktor både i Länsprogram 1970 och i Länsplanering 74. Omkring 1971 inträffade så ett drastiskt brott i utvecklingen, vilket då bedömdes som i huvudsak ett tillfälligt problem.

Samtidigt kunde inte kommunerna lägga om planeringen över en natt. De var uppbundna av planer, kontrakt och åtaganden, och de ville inte riktigt tro på de nya prognoserna. Dessutom fanns i länet en känsla av att de av riksdagen fastlagda målsättningarna skulle innebära större statliga åtaganden än bara hänvisningar till länets egna resurser. Under 1970-talet har det därför varit nödvändigt att successivt justera ner målsättningarna, eftersom kommunernas möjligheter att nå ramvärdena blir allt mindre. Verkligheten har således visat att om det skall vara någon mening med att riksdagen antar nya befolkningstal, måste regeringen och vi i denna kammare också vidta åtgärder som påverkar utvecklingen i önskad riktning.

Folkmängden i Västmanlands län var, som jag tidigare sade, vid senaste årsskiftet ca 259 700 personer. Om hänsyn tas endast till födelse- och dödstal, skulle befolkningen öka till knappt 265 000 invånare 1985. Detta motsvarar det nedre ramvärdet i de av riksdagen 1976 fastlagda planeringstalen. Det övre ramvärdet är 275 000 invånare 1985.

Enligt de bedömningar som länsstyrelsen gjorde 1978 och som har redovisats i Rapport 1978 skulle antalet arbetstillfällen i länet öka med 2 400 till 1985. Med denna ökning av antalet jobb kommer den totala folkmängden att ligga kvar på nuvarande nivå eller i värsta fall att minska till 261 000 personer beroende på takten i ökningen av antalet kvinnor på arbetsmarknaden. Enligt riksdagens tidigare beslut skulle planeringen i länet sikta mot mittpunkten i ramen, dvs. 270 000 invånare. För att uppnå detta befolkningstal krävs ytterligare 9 400 jobb utöver de 2 400 jobb som jag talade om tidigare.

Såsom utskottets representant, Sune Johansson i Arvika, så bra har beskrivit har länets befolkning minskat med ca 2 300 personer under 1970-talet. Det är främst Köpings- och Fagerstaregionerna som har drabbats av omfattande utflyttningar. Under 1979 inträffade en viss stabilisering i länets befolkning, bortsett från vissa omkastningar mellan Salaregionen och Västeråsregionen.

En anledning till detta är att det generellt sett har gått bättre för industrierna i länet under 1979. I vissa fall har sysselsättningen även kunnat öka. Andra företag har emellertid haft svårigheter att hålla sysselsättningen

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

uppe. Arbetslösheten ligger därför kvar på en oacceptabelt hög nivå. En del företag i länet har sysselsättningsproblem. Prognoser över befolkningsutvecklingen pekar på en minskande befolkning.

Regeringen har nu i propositionen redovisat nya befolkningsramar för länen. Det föreslagna mittvärdet för Västmanlands län, 263 000, motsvarar en framskriven befolkning 1990, där hänsyn har tagits endast till födelse- och dödstal. Enligt länsstyrelsens uppfattning utgör denna nivå en rimlig och en realistisk målsättning och utgångspunkt för den framtida planeringen. Men för att målsättningen skall uppnås krävs att riksdag, regering och andra myndigheter medverkar till att genomföra de förslag som framställs. Ett av de förslag som har framförts är en ändrad stödområdesindelning.

1977 genomförde länsstyrelsen på regeringens uppdrag en utredning om stålindustrin i länet. I denna redovisas att flera av länets stålindustrier har haft en ogynnsam utveckling. Under vintern 1979/80 har länsstyrelsen genomfört en förnyad utredning, som ytterligare preciserar problemen i Fagerstaregionen samt i Surahammar och Hallstahammar. I utredningen finns en hel del förslag till åtgärder, som kan vidtas av berörda företag och kommuner i länet. Länsstyrelsen bedömer ändå situationen som så allvarlig att den hävdar att även det regionalpolitiska stödet bör förstärkas. Länsstyrelsen föreslår därför att riksdagen placerar hela Fagerstaregionen i stödområde 4 samt Surahammar och Hallstahammar i stödområde 2.

Regeringen har tidigare lovat att kraftfulla insatser skall göras för sysselsättningen i stålorterna. Något resultat i länet har vi ännu inte sett. Det är därför nödvändigt att vi snarast får en redovisning av det arbete som hittills utförts. Vi måste fullt ut trygga sysselsättningen på bruksorterna. Det är extra viktigt i ett län med hög industrisysselsättning men mycket liten statlig verksamhet.

Herr talman! Med anledning av det sagda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska förslagen i föreliggande betänkande.

INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Jag vet att timmen är sen och att intresset för den här debatten nu börjar på att avta, varför jag avser att begränsa mitt inlägg till de delar av betänkandet nr 23 som behandlar stödområdesindelningen.

Utskottet erkänner att det är en vanskelig uppgift att göra en rättvis bedömning av hur rikets kommuner bör placeras i stödområdeshänseende. Jag kan gärna dela den uppfattningen, men just därför är det då också så viktigt att man med hjälp av utredningsmaterial och kända fakta seriöst prövar indelningen.

Målet för regionalpolitiken skall ju vara att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö. Tyvärr kan vi konstatera att vi inte heller i Örebro län har lyckats nå det målet. Det gäller särskilt tillgången på arbete.

Arbetslösheten har sedan lång tid varit hög i hela länet. Ungdomar har svårt att komma in på arbetsmarknaden. I länets norra och västra delar har det varit en utveckling som är fullt jämförbar med utvecklingen i Norrlands

inland. Den samlade förvärvsintensiteten är mycket låg på sina håll och i en del fall t. o. m. lägre än i vissa angränsande delar av Värmlands län, som generellt sett har en högre stödområdestillhörighet.

Beträffande den lokala befolkningens förändringar har trenden alltsedan 1960 inneburit stadigt sjunkande befolkningssiffror, och den trenden fortsätter i de norra delarna av länet. Utvecklingen är identisk med utvecklingen i skogslänen. Länsstyrelsen har i de olika länsplaneringsomgångarna påtalat de här problemen och framhållit vikten av särskilda stödåtgärder. Det är nu hög tid att man i departementsberedningar läser igenom och så långt möjligt beaktar de synpunkter och förslag som framkommer i planeringsmaterialet från Örebro län.

I det nu aktuella Länsprogram 80 påpekas att Ljusnarsbergs och Hällefors kommuner har stora problem. Arbetslösheten, speciellt bland ungdom och kvinnor, är högre i det här området än för länet i övrigt. Pendlingsavstånden är långa och försvårar möjligheterna till arbete på annan ort med dagliga resor. Vägarna är i vissa fall helt undermåliga.

Båda de här kommunerna har tillsammans med stiftelsen Fritidsområden planerade projekt för turism och rekreation. Det primära rekreationsområdet Malingsbo-Kloten ligger till en del i Ljusnarsbergs kommun. För att skapa helårsarbeten krävs dock en del större investeringar, vilket kommunerna med dagens förutsättningar har svårt att klara. Stödmöjligheter till turistsatsningar är praktiskt taget uteslutna, eftersom sådana i huvudsak endast utgår till stödområdena 4, 5 och 6.

Utvecklingen i de här två kommunerna är så allvarlig att det borde vara aktuellt med särskilda insatser i form av exempelvis det s. k. sysselsättningsstödet. Men inte heller detta är möjligt att använda med den nuvarande stödområdesindelningen. Jag tror att det är absolut nödvändigt att betrakta denna del av Bergslagen som en enhet över länsgränserna. Problemen inom gruv- och stålindustrin liksom inom skogs- och träindustrin är likartade i hela området. Sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen är också likartad i hela området, och därför måste de regionalpolitiska insatserna också vara likvärdiga.

Jag missunnar inte angränsande län de särskilda insatser som görs där. Miljonerna till Värmlandsdelegationen och Dalainvest, liksom måhända en generös behandling vid tilldelning av medel till utvecklingsfonderna, är säkert väl motiverade. Men jag hävdar med bestämdhet att motiven för särskilda insatser i norra delen av Örebro län är minst lika välgrundade. Eftersom de regionalpolitiska instrumenten varierar med stödområdesnivåerna är det också nödvändigt med en likvärdig stödområdesindelning.

Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner har uppvaktat arbetsmarknadsutskottet och belyst de problem som jag nu talar om. Jag tror knappast utskottet kunde undgå att ta intryck av argumenten. Men med hänvisning till den korta tid som gått sedan beslutet om den nya stödområdesindelningen togs har man valt att avstyrka samtliga motioner med krav om ändringar i indelningen.

Jag kan ha en viss förståelse för konsekvensen i den delen av betänkandet

och har därför inte för avsikt att yrka bifall till den motion som socialdemokraterna från Örebro län har väckt.

Däremot har jag ingen förståelse för utskottets borgerliga majoritet när det gäller ställningstagandet till insatser i bruksorterna. Socialdemokraterna har i reservation 5 krävt att regeringen, helt i enlighet med ett riksdagsbeslut från 1978, redovisar uppföljningen av arbetet för att trygga sysselsättningen i bruksorterna. En sådan redovisning skulle med all säkerhet styrka vad jag här har sagt, eftersom det i huvudsak är kommuner med bruksorter som är hårdast drabbade i norra delen av Örebro län. Nog borde väl även borgerliga riksdagsledamöter från Bergslagen ha ett intresse av att regeringen snarast lämnar en sammanfattande redovisning av länsstyrelsernas utredningar och åtgärdsförslag beträffande bruksorterna. Nog borde väl borgerliga riksdagsledamöter från Bergslagen ha ett intresse av att industriminister Åsling uppfyller sitt löfte från 1977 att redovisa en plan för ersättningsindustrier till de utsatta orterna.

För mig framstår det som ytterligt allvarligt att det finns så lite av intresse från borgerligt håll för att ta itu med att försöka påverka utvecklingen i positiv riktning för denna del av landet och för bruksorterna. Man gör det definitivt inte genom cyniska uttalanden som gjorts här i dag med den innebörden att allt ordnar sig om företagen själva får avgöra och lösa struktur- och konjunkturproblem.

Jag vill således yrka bifall till reservation nr 5, liksom till de övriga socialdemokratiska reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Så snart tillfälle ges har vi som väckt motion 1795 för avsikt att återkomma med krav på en förändrad stödområdesindelning för Örebro län.

I detta anförande instämde Karin Flodström (s).

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Trots att timmen är sen, som Ingemar Konradsson påpekade, vill jag replikera vad som nyss sades. Bruksorternas problem och de skillnader i åsikter som finns mellan regeringspartierna och socialdemokraterna har vi haft tillfälle att diskutera här tidigare i dag, men Ingemar Konradsson talade med speciell anknytning till Örebro län. Eftersom jag här i riksdagen och i den borgerliga riksdagsmajoriteten representerar Örebro län tycker jag att det finns skäl för mig att lämna några synpunkter.

Det finns län och kommuner som har liknande problem som bruksorterna. För fler kommuner än de i Örebro län har det även i år motionerats om en ändring i stödområdesindelningen. Som jag påpekade i mitt första anförande kan det utifrån det lokala perspektivet finnas goda skäl för förändringar. Det är emellertid inte ens ett år sedan som det regionalpolitiska beslut som nu gäller trädde i kraft, och det är väl ändå, Ingemar Konradsson, en mycket kort tid för att effekterna av det skall kunna utvärderas.

Ingemar Konradsson är en av de mest inflytelserika socialdemokraterna hemma i länet – han sitter i landstinget och i andra organ i länet. Om vi skall få en långsiktig och stabil utveckling i vårt län måste den politiska majoriteten

där av alla krafter arbeta för att åstadkomma detta. Inom Örebro läns landsting kan man skönja en betydande centralisering av verksamhet och sysselsättning till centralorten Örebro. Nu skall vi inte föra någon landstingsdebatt här, men jag har ändå velat påpeka detta.

Som tidigare har framhållits från denna talarstol finns det fortfarande pengar kvar till länsstyrelserna om de kan redovisa tillräckligt bra projekt. Därför tycker jag att vi gemensamt hemma i länet skall arbeta för att plocka fram sådana.

INGEMAR KONRADSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill påminna Bengt Wittbom om att beslutet i Örebro läns länsstyrelse att begära ändrad stödområdesindelning var enhälligt. Således har Bengt Wittboms partivänner liksom hela den borgerliga gruppen i länsstyrelsen ställt sig bakom kravet på en sådan ändring av stödområdesindelningen att Örebro län kommer i paritet med angränsande län.

I mitt inlägg i kväll yrkade jag faktiskt inte bifall till vår motion utan sade att vi har för avsikt att återkomma med kravet så snart tillfället ges. Däremot yrkade jag bifall till reservation 5 som gäller insatser i bruksorterna. Bakgrunden till den reservationen är det riksdagsbeslut som togs för två år sedan, i vilket det uppdrogs åt regeringen att redovisa de utvärderingar som gjorts på bruksorterna. Den redovisningen har ännu inte lämnats. Industriminister Åsling uttalade för tre år sedan att han hade för avsikt att lägga fram förslag om på vilket sätt ersättningsarbeten skulle kunna ordnas på de drabbade orterna. Jag tycker inte det är för mycket begärt att riksdagen nu gör ett uttalande om att vi bör få en sådan samlad redovisning.

BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Ledamöterna i länsstyrelsernas styrelser har naturligtvis till uppgift att tjäna länets och länets kommuners intressen. Det är därför de sitter där. I denna kammare har vi en del andra uppgifter, nämligen att driva en politik som tjänar landets intressen. Vi måste ju allt som oftast göra avvägningar som innebär att det lokala intresset får träda tillbaka eller åtminstone i mindre utsträckning än vad som eljest varit önskvärt få del av olika stödinsatser, till förmån för andra insatser som riksdagen prioriterar högre.

När det sedan gäller redogörelsen för insatserna i bruksorterna vill jag bara be Ingemar Konradsson läsa vad utskottet skriver i sitt betänkande.

INGEMAR KONRADSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill naturligtvis inte på något sätt misstolka Bengt Wittboms inlägg här i debatten. Men när han säger att ledamöterna i länsstyrelsens styrelse har att tjäna länets intressen medan vi som arbetar på riksplånet inte skulle kunna ta de hänsynen menar jag att han har hamnat litet snett. Det skulle i så fall betyda att det inte vore i landets intresse att se till att vi får sysselsättning och en rättvis och bra fördelning över hela riket av det vi har att dela på. Jag menar således att det ställningstagande som har gjorts

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

enhålligt av länsstyrelsen i Örebro är grundat på de faktiska förhållanden, sakskäl och kända fakta samt det utredningsmaterial man har haft att gå efter. Det borde då också vara ett intresse för oss här att följa upp det och försöka få det förverkligat.

Tredje vice talmannen anmälde att Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Efter att tidigare i kväll ha lyssnat på ett antal borgerliga ledamöters försök att i sina replikskiften med Hans Gustafsson bagatellisera frågan om tidigareläggning av landstingskommunala investeringar i Värmland, anser jag mig som ledamot av ifrågavarande landsting ha en viss skyldighet att använda min taletid till att återvända till Värmland och kommentera reservation 4.

I denna reservation har vi socialdemokrater från Värmland fått stöd för yrkandet i vår motion 1457 om just tidigareläggning av landstingskommunala investeringar i vårt län. Utskottets socialdemokratiska ledamöter har reserverat sig till förmån för vårt förslag att regeringen Fäldin utan dröjsmål inleder överläggningar med företrädare för Värmlands läns landsting i syfte att förbereda en tidigareläggning av byggande och drift av vissa sjukvårdsinrättningar.

Inför utskottsbehandlingen av denna för vårt län så viktiga fråga har utskottet uppvaktats av en delegation från landstinget och av representanter för Kommunförbundets länsavdelning. Den samlade riksdagsgruppen från länet har uppvaktats dels av LO- och partidistriktet i Värmland, dels från Svenska byggnadsarbetareförbundets avdelning 29 i Karlstad.

Detta säger en hel del om de förväntningar som värmlänningarna i dag ställer på oss folkvalda från länet. Med all rätt kräver våra länsbor i dag att vi allesammans, som har förtroendet att representera Värmland i den här kammaren, stöder den reservation som skulle skapa sysselsättning inte bara åt våra arbetslösa byggnadsarbetare utan också åt en betydande del vårdpersonal samt – och det är inte minst väsentligt – tillskapa förbättrade vårdmöjligheter för alla som har rätt till en god vård.

När det blev känt att vårt parti hade ställt upp bakom kravet i vår motion 1457 uppstod stora förväntningar i Värmland. T. o. m. Nya Wermlands-Tidningen, som sällan finner anledning att rosa våra förslag här i riksdagen, uppmanade de borgerliga ledamöterna från länet – inkl. sin egen politiske redaktör Göthe Knutson, som finns här i kammaren – att inte bara rösta bort vårt förslag om förhandlingar utan ställa upp på det, därför att NWT fann förslaget vara vettigt.

Herr talman! Som framgår av betänkandet har de förslag som vi fört fram i vår motion och som s-reservanterna i utskottet ställt sig bakom tidigare sanktionerats för Norrbotten. Eftersom tidigare talare har ifrågasatt värdet av denna injektion i Norrbotten, vill jag med bara några ord beröra Norrbottenspaketet.

Regeringens proposition om lån till Norrbottens läns landsting för utbyggnad av offentlig verksamhet i Norrbotten antog vi här i kammaren för ungefär en månad sedan. Förhandlingar är nu i gång om en rad för Norrbottens sjukvård väsentliga utbyggnader. Här förbinder man sig att tidigarelägga vissa byggnadsinvesteringar inom ramen för en objektsförteckning som totalt drar en kostnad av 505 milj. kr. och som beräknas ge en sysselsättningseffekt av ca 670 manår i byggnadsskedet och ca 530 nyttillkommande sysselsättningstillfällen vid full drift av ifrågakvarande objekt.

Detta säger något om de omfattande effekter som de åtgärder det här är fråga om skulle kunna få för Värmland, om bara riksdagens majoritet stödde reservation nr 4.

Vi kan från socialdemokratiskt håll inte förstå varför inte samtliga ledamöter från Värmland kan ställa upp på att ge regeringen Fäldin ett förhandlingsuppdrag liknande det som gavs beträffande Norrbotten.

Landstinget i Värmland har jobbat hårt och tagit fram projekt för ca 500 milj. kr. Landstinget har en god planberedskap, med påföljd att det inte krävs någon lång förberedelsestid.

Vid den uppvaktning som Byggnadsarbetareförbundets avdelning i Karlstad gjorde inför länets samlade riksdagsgrupp framhölls med kraft angelägenheten av att vi tillskapar fler arbetstillfällen i Värmland för de arbetslösa byggnadsarbetarna.

Det är bekant att vi från vårt parti kraftigt har motsatt oss att värmländska byggnadsarbetare skall erhålla premier för att lämna Värmland under två år och bege sig hit till Stockholm. Vi kräver i stället att byggnadsjobb tillskapas där den arbetslösa byggarbetskraften finns.

Om förhandlingarna mellan vårt landsting och regeringen finge en lycklig utgång, skulle sysselsättningen för Värmlands byggarbetskraft vara säkrad för åtskillig tid framåt.

Vi skulle kunna bereda allt fler arbete i vården av gamla och sjuka. Landstinget i Värmland har tagit fram projekt som skulle ge 850 heltidsjobb, vilket betyder minst 1 300 fler människor i vårdarbetet. Det är litet andra siffror än de 350 arbetstillfällen som tidigare i kväll har figurerat i debatten.

Det skulle dessutom ge oss i Värmland möjligheter att i de kommuner som blir berörda avlasta ålderdomshemmen. På en del hem utgör i dag mer än hälften av patienterna långvårdsfall. Det betyder att landstinget måste betala kommunerna för att de vårdar människor som landstinget egentligen har ett vårdansvar för. Jag kan som exempel ta det lilla ålderdomshemmet i min egen församling Brunsög, där 14 av totalt 22 vårdtagare är klassade som långvårdsfall.

Om ni från borgerligt håll vid det här tillfället ställde upp för Värmland, i stället för att strikt hålla er till resp. partilinjer, skulle en av riksdagen beslutad förhandlingsomgång kunna resultera i tidigareläggning av projekt – framför allt inom långtidsvården, men även inom öppenvården – i bl. a. Arvika, Charlottenberg, Hammarö, Sunne, Årjäng, Kil, Ekshärad, Stor-

fors, Säffle, Vålberg, Likenäs och Karlstad. I samtliga dessa kommuner har vi sedan årsskiftet vikande befolkningssiffror och ett mycket stort vårdbehov. Jag kan nämna att Värmlands län från den 1 januari t. o. m. vecka 15 förlorat 385 människor, och de finns även med i de här kommunerna.

Jag vill gärna fråga de borgerliga ledamöterna från Värmland: Varför är ni egentligen så rädda för att ge regeringen Fäldin ett förhandlingsuppdrag? Det är ju detta och ingenting annat som frågan i kväll gäller.

Jag vill också, herr talman, fästa uppmärksamheten på det upprop som LO-distriktet och socialdemokraterna i Värmland har riktat till alla värmlänningar och som nära nog har förlöjligats under debatten tidigare i kväll. I uppropet anges att mer än 11 000 värmlänningar i dag står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Hälften är helt arbetslösa. Bara på några få dagar har det här uppropet samlat 8 500 namnunderskrifter från människor som anser att alla värmlänningar måste hålla ihop för att rädda jobben och för att säkra länets framtid. Jag förmodar att man kan räkna in även Bertil Jonasson, Göthe Knutson och Karl-Eric Norrby, vilka kommer upp i talarstolen efter mig. Jag antar alltså att även ni är inräknade. Säger inte detta upprop och de 8 500 namnen de borgerliga ledamöterna i Värmland någonting?

Vi har i dag mellan 250 och 300 arbetslösa byggnadsarbetare, och enligt länsarbetsnämndens prognoser kommer över 700 byggnadsarbetare att i slutet av året sakna arbete. Redan i dag har vi 200 byggnadsarbetare som pendlar ut från länet. Till detta kommer 60 byggnadslärlingar, som om någon vecka avslutar sin utbildning och som då inte kan få ett jobb.

Så nog finns det, mina vänner, anledning att se till att landstinget i Värmland får möjlighet att tidigare lägga några av sina mest angelägna vårdprojekt.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservation 4.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! De tidigare inläggen, inte minst det senaste, visar regionalpolitikens betydelse och det stora intresset. Dessutom råder det enighet om de stora linjerna. Utskottet har slagit fast att Värmland har det svårt och befinner sig i en utsatt position. Därför har hela arbetsmarknadsutskottet ställt upp för att göra en extra, positiv insats för länet, nämligen genom det särskilda anslaget på 12 milj. kr. som ställs till länets förfogande.

Varför kan vi då inte gå med på det särskilda driftstödet till landstinget, frågar Gunnar Olsson patetiskt. Anledningen är bl. a. den att vi har att ta hänsyn till det beslut som bl. a. Gunnar Olsson ställde sig bakom här i kammaren för några veckor sedan. I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 17 konstaterade vi ju att insatsen för Norrbotten var en engångsinsats. Bl. a. står det i betänkandet "att sysselsättningsproblemen i ett längre perspektiv inte kan lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga verksamheten. Avgörande är om man kan få till stånd en expansion inom industrin och andra näringsgrenar. Det är därför inom sådana sektorer framtida långsiktiga satsningar bör ske." Det var vad vi hade som

utgångspunkt när vi skulle bedöma den här frågan.

Vad finns det då kvar av den stort uppblåsta motionen som återopas så mycket? Det finns nio konkreta yrkanden i den. Gunnar Olsson och hans partikamrater anser att sju av dem är väl tillgodosedda. Detta har bl. a. lett till att man släppt sitt tidigare yrkande om ett särskilt utvecklingsbolag. På en av punkterna har man gått med ett på ett blankt avslag – det gällde förändringar beträffande stödområdena. Kvar är då den förhandlingsomgång som man begär skall komma till stånd mellan regeringen och landstinget. När det gäller denna investerings- och driftinsats har vi sagt att vi av principiella skäl inte kan stödja den. Och sedan, om man är positiv och säger att det går för sig, blir det dessutom den lilla komplikationen att det inte är främst i de svaga områdena – dvs. i norr och öster – som den tunga satsningen skulle ske, utan i andra områden.

Jag tog tidigare upp detta att riksdagen skulle gå in och ge ett driftbidrag till centrallasarettet i Karlstad. Ja, vad säger man i Lycksele, Kramfors, Strömsund eller Älvdalen? Och vad är det för rättvisa mot de andra länen – Västerbottens län, Västernorrlands län, Jämtlands län och Kopparbergs län, för att ta några län som har bekymmer som kan likna de värmländska bekymren?

Gunnar Olsson hänvisade till sitt landstingsmannauppdrag och sade att han av det skälet väl kände förhållandena. Jag menar att det kan vara berättigat att då ställa frågan: Hur många jobb blir det i verkligheten? När startar de arbetena, som det ju skall förhandlas om, ifall riksdagen går med på det här? Och vilka orter får del av dessa arbeten?

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Eftersom Gunnar Olsson ställde frågan till samtliga borgerliga partier vill jag bara kort redovisa att de moderata representanterna för Värmland gjorde klart för oss, som representerar såväl näringsutskottet som arbetsmarknadsutskottet, att Värmland hade särskilda problem. Vi avsatte då en dag och åkte till länsstyrelsen samt tog del av synpunkterna.

Vi har sedan på grundval av alla informationer vi fått medverkat till det här förslaget att ge Värmland de 12 miljonerna. Jag vill påpeka att det är en extraordinär insats som vi på det sättet från vårt håll har medverkat till.

GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte varifrån utskottets ordförande har fått detta, att det i något betänkande skulle ha skrivits in att det här skulle vara en engångsinsats. Det sades ifrån att om liknande svåra problem uppstår i något annat län, där det krävs extraordinära insatser, så skulle man mycket väl kunna tänka sig att föra Norrbottensmodellen vidare.

Förhållandet är ju det att Norrbottens län har 20 000 människor som står utanför arbetsmarknaden. Vi har i Värmlands län 11 000, och det säger väl en hel del om problemen i de här bägge länen.

Elver Jonsson säger att det här kommer inte att skapa jobb där sådana bäst

behövs. Men kan man tänka sig en större spridning av vårdobjekt i länet än i Arvika, Charlottenberg, Hammarö, Sunne, Årjäng, Kil, Ekshärad, Storfors, Säffle, Vålberg, Likenäs och Karlstad? Det är en spridning över hela länet, där man från landstingets sida har ansett att behovet av att bygga ut långtidsvården är som allra störst. Det är på de här platserna som vi har de allra flesta långvårdsfallen liggande på de kommunala vårdhemmen, för vilka landstinget betalar kommunerna ersättning.

Det här är ett seriöst förslag som tagits fram av landstingets driftavdelning, och det går inte att nonchalera – man kan inte försöka vifta bort det.

Hur många arbetstillfällen skapas enligt förslaget? frågar Elver Jonsson. Ja, på vårdsidan kan vi klart bevisa, efter det noggranna arbete som gjorts på driftavdelningen, att det skapar 850 tjänster. Det blir i praktiken 1 300 människor bara på vårdsidan. Till detta kommer alla byggnadsarbetare.

Och sedan är det så, som redan framgått i Norrbotten, att det här sprider sig som ringar på vattnet. Det är små firmor som på så sätt kan få arbete. Från sådana firmor har man ringt hit till riksdagen och uttalat stor tacksamhet över att riksdagen fattade det här beslutet för en månad sedan som ger firmor i Norrbotten möjligheter och förhoppningar om att få gå in och erhålla jobb genom de landstingskommunala investeringarna.

Den här frågan är mycket större och betydelsefullare för vårt län än Elver Jonsson här vill göra den.

ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Än en gång tillbaka till vad som sägs i det riksdagsbeslut som Gunnar Olsson var med om att fatta häromveckan.

Det står faktiskt så här – för att det inte skall bli något missförstånd skall jag citera: "Det kan naturligtvis inte uteslutas att det även i framtiden kan uppstå behov av speciella insatser i länet." – Märk: i *länet*, dvs. Norrbottens län. – Och vad står det sedan? Jo, det står att om man då skall göra det, kan sysselsättningsproblemen inte lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga verksamheten. "Avgörande är om man kan få till stånd en expansion inom industrin och andra näringsgrenar." Att få till stånd en expansion inom de så att säga närande grenarna i vår verksamhet är utomordentligt viktigt, och vi tycker därför det är riktigt att göra en extra, speciellt positiv insats för Värmland när detta län har det svårt.

När det gäller uppgifterna om hur många som kan komma i verksamhet skiljer sig siffrorna något. Gunnar Olssons siffror nu visar sig vid en närmare precisering vara klart lägre än de siffror som han gått ut med i en annons, där han talat om de tusentals jobb som väntar – bak hörnet, liksom. Jag upplever det som olyckligt att politiker skapar förväntningar som det sedan inte går att infria ens om riksdagen ger sitt bifall till en reservation i linje med dessa. Då kan det bli vad någon talare som stod bakom reservationen sade här förut i kväll: det kan lätt bli pratbubblor.

Jag tror också det är olyckligt att alltför mycket hålla undan det positiva, nämligen den kraftiga satsning för Värmland, som riksdagen är beredd att göra – en satsning som inget annat län får del av i detta beslut.

Sedan får vi inte glömma att det har gjorts en hel del i övrigt också. Under perioden 1977–1980 och fram till dessa dagar – dvs. den tid som från socialdemokratiskt håll här så starkt har kritiserats för att ha varit en ambitionssvag period – har över 2 miljarder kronor satsats till Värmlandslänet på regionalpolitiskt stöd, företagsinriktat stöd, jordbruksstöd, glesbygd, turism, beredskapsmedel, tidigareläggningar, skolbyggnader, delegationer, utvecklingsfonden, vindkraftverk osv. Jag tycker att vi för att få en riktig redovisning också bör lyfta fram det positiva som har skett. Kvar står bara detta förhandlingsuppdrag, vars konsekvenser vi inte vet något om – i den mån det leder till någonting – och som det dessutom finns anledning att ha klara principiella invändningar emot.

GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson kommer tillbaka till det extra anslag på 12 miljoner som han rider på vid varje nejsägning. Han gjorde det också i sitt inledningsanförande.

Jag vill bara säga att vi från vårt håll inte på något sätt har motsatt oss att dessa 12 miljoner ställs till länsstyrelsens förfogande, utan att vi tvärtom har varit med om att signera det beslutet. Men det är väl ändå, Elver Jonsson, en mycket obetydlig insats i förhållande till det resultat som skulle kunna bli följden av de förhandlingar som skulle föras mellan regeringen och landstinget i Värmland. För detta talar bl. a. erfarenheterna från Norrbotten.

När det gäller satsningarna vet vi, som jag sade, redan i dag vad de skulle kunna ge i form av ökad vårdpersonalitet. Däremot kan vi inte säga hur många nya byggnadsjobb som de kommer att skapa för 1981, 1982, 1983 etc. på grund av tidigareläggningarna. Men Byggnadsarbetareförbundet, som i går gjorde uppvaktningen hos oss allesammans och presenterade de 8 500 namnunderskrifterna, hade väldigt stora förhoppningar, och där är man väl ändå bättre skickad att göra en riktig bedömning av vad dessa landstingskommunala investeringar skulle betyda för byggsysselsättningen.

Jag tycker att Elver Jonsson – jag säger det än en gång – tar alltför lätt på den här frågan. Vi ser den som mycket betydelsefull – jag tror att vi aldrig förr i denna kammare haft en fråga av den digniteten för vårt län – om ni bara ville gå med på att låta regeringen förhandla. Det är ju bara detta vi ber om. Det blir ingen politisk PR för oss, men det kan det bli för *regeringen*; om regeringen lyckas få föra förhandlingarna med Värmlands läns landsting i hamn, så blir det ju inte vi utan det blir den borgerliga regeringen som tar poängen. Jag förstår inte varför ni avundas regeringen det.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 behandlas motionen 1549, som väckts av de icke-socialistiska ledamöterna i Värmland.

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Vi har i motionen pekat på att 7 500 arbetstillfällen inom industrin har gått förlorade sedan 1975. Därmed har vi fått annan sysselsättning, och sysselsättningen totalt har väl ökat något.

Vad ligger då bakom utvecklingen i Värmland? Vi har stora företag som fått strukturproblem. Det gäller speciellt stål-, massa- och papperssidan. Vi har haft en industristruktur med stora företag, och vi har ont om små industrier.

I motionen har vi föreslagit att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att sätta in extraordinära regionalpolitiska insatser i Värmland. Vi anser att vi framför allt måste få insatser som gör det möjligt att få fler företag som kan ge sysselsättning och som kan utgöra en komplettering till de stora industrierna. Det är precis vad vi behöver.

Vi har också inomregionala problem. Arbetslösheten är störst i norra och östra Värmland.

Många framställningar har, som redan sagts i debatten, gjorts inte minst av Värmlandsdelegationen. Vi har också i många fall fått stöd, bl. a. tidigare-läggning av vägbyggande till ett belopp av 65 milj. kr. samt tidigareläggning av skolbyggnader. Vi har dessutom fått en hel del annat, som jag vid denna sena timme inte skall räkna upp.

Men trots allt detta har våra problem inte lösts. Vi har många som behöver arbete och utkomst. Vi måste nu försöka bygga ut en starkare produktionsapparat, byggd på industrisysselsättning. Vi skall heller inte bortse från de möjligheter som kan finnas inom jordbruks- och skogsbrukssektorn.

Vi kan också behöva en förbättring på den offentliga sektorn, men det är framför allt nödvändigt att få i gång industri och näringsliv. Ur den synpunkten är det tacksamt att kunna notera att utskottet – med anledning dels av vår motion nr 1549, dels av den socialdemokratiska motionen 1457 – nu föreslår att 12 milj. kr. ställs till regeringens förfogande för insatser i Värmland. De pengarna skall tas ur anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för att främja den industriella verksamheten i Värmlands län. Utskottet säger att det får ankomma på regeringen att i samråd med de regionala myndigheterna, i första hand länsstyrelsen, bestämma i vilka former medlen skall användas.

Jag är glad och tacksam för denna framgång för Värmland.

Vi har i vår motion också tagit upp stödområdesindelningen. Den frågan kommer Karl-Eric Norrby senare att tala om.

Herr talman! Jag vill också säga att jag är glad för det resultat som motionen 740 av Rolf Rängård m. fl. har fått. Den gäller stödet till hemarbeten, vilka behövs väl i våra glesbygder.

Det är viktigt för oss i Värmland att vi själva kan komma fram med praktiska och konkreta förslag som kan ge förutsättningar för framtiden. Vi räknar då med att regeringen skall ställa upp när vi kommer med sådana förslag, allt efter måttet av landets möjligheter. Dessa möjligheter beror på världskonjunkturerna, oljeprishöjningar m. m. Vi vet att situationen därvidlag är svår. Att detta skulle vara en följd av den borgerliga regeringens politik är fel. Det klarlades och erkändes även av socialdemokrater i finansutskottet

för en kort tid sedan när vi resonerade om dessa frågor.

I den socialdemokratiska tidningen i Värmland har det gått som en följetong – och det har sagts även här i kväll – att en enda borgerlig röst på den socialdemokratiska motionen skulle ge de och de resultaten för Värmland. Det kan så vara! Men i det politiska livet kan man inte bara ställa krav och rycka åt sig en favör. Det måste finnas ett ekonomiskt system för en regeringsmajoritet. Så var det förr när socialdemokraterna innehade regeringsmakten, och så måste det vara nu. De 175 ledamöter som bildar majoriteten måste handla i enlighet härmed. Annars kan det bli ett ekonomiskt kaos. I smärre frågor kan avsteg göras, men i stort måste den regeln tillämpas. Om en ledamot går över till oppositionen i ekonomiska ställningstaganden som innebär större statsutgifter i fråga efter fråga skulle det bli katastrofalt. Vem som helst av de 175 kan göra det, och det hela skulle bli omöjligt om man tillämpade ett sådant system. Sunt tänkande människor förstår att detta inte går.

Med hänsyn till den följetong – bestående av ömsom vädjanden, ömsom kritik – som vi fått leva med i det ärende det gäller vill jag något beröra den socialdemokratiska motionen om tidigareläggning av landstingshyggena. Det är naturligtvis bra att få resurser till vårdsektorn liksom också att få arbetstillfällen. Men frågan är om vi har en planering som är tillräckligt långt framme när det gäller ritningar och program och om det finns utbildad folk som kan träda in i vårdarbetet vid en tidigareläggning. Kan landstinget ta på sig de kostnader och ålägganden som detta skulle innebära? Enligt min mening är landstinget inte rustat för detta.

Arbetena kan inte sättas i gång inom någon snar framtid. Det kan kanske ske under andra halvåret 1981. De arbetslösa behöver dock sysselsättning redan nu.

Det framhålls vidare att det här gäller att få fram ett förhandlingsuppdrag. Men skall man behöva rösta om något sådant? Norrbotten, som suttit sämst till, har fått en sådan möjlighet som det här gäller. Regeringen anser sig dock inte kunna fortsätta efter den linjen, och även utskottet och riksdagen har haft denna uppfattning. Det gäller ju landstingspolitiska frågor, och det är på landstingsplanet som sådana skall handläggas. Man kan inte lägga fram paket på än det ena, än det andra området.

Arbetsmarknadsutskottet var enhälligt i sin syn på Norrbottenpaketet som en extraordinär satsning, och vi betonade att sysselsättningsproblemen i ett längre perspektiv inte kan lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga verksamheten. Vissa byggnationer inom landstingets verksamhet behöver genomföras, men landstinget har inte en tillräcklig planberedskap för större insatser. Vi måste gå igenom dessa frågor ordentligt, och vi behöver dessutom studera vilka driftkostnader vi har råd med. Det är en mycket väsentlig faktor i planeringen på detta område. De medel som vi har möjlighet att få i detta sammanhang hoppas vi skall främja investeringarna inom industrin och näringslivet i övrigt och därmed gagna den producerande sektorn.

Det har sagts i debatten här i dag att de Värmlandspolitiker som varit med

om att beröva Värmlands läns landsting 24 milj. kr. i skatteutjämningsbidrag borde rösta för den socialdemokratiska motionen. Bakgrunden till det fattade beslutet är allmänt bekant. Det gäller en fråga om ekonomiska möjligheter – vi kan inte hänge oss åt något önsketänkande.

I vad gäller frågan om skatteutjämningsbidraget vill jag peka på att Värmlands läns landsting under det sista år då socialdemokraterna innehade regeringsmakten (1976) fick 51 764 000 kr. I år får Värmlands läns landsting 162 milj. kr. Det är mer än tre gånger det förstnämnda beloppet. Ändå jämnar man sig på det sätt som skett här i debatten. Det är givet att regeringen ansåg sig vara tvungen att pruta i den ekonomiska situation som vi befann oss i.

Grunden för vår framtid är ekonomisk tillväxt, och vi måste satsa på ett näringsliv och en industri som ger exportinkomster. Det är glädjande att konstatera att Sverige nu har 20 000 fler industrisysselsatta än i fjol. Vi har inte fått en motsvarande utveckling i Värmland, men vi vill försöka åstadkomma en sådan. Jag beklagar dock att de socialdemokratiska ledamöterna, framför allt de från Värmland, ställer sig bakom den hårda satsningen på varven, vilken tar alltför mycket i anspråk av de ekonomiska möjligheter som står till riksdagens förfogande. Det blir för litet pengar kvar till Värmland och andra skogslän. Detta har också i starka ordalag förts fram av landshövding Norling i Värmland. Varvsarbetarna har ju egentligen mycket lättare att få alternativa sysselsättningsmöjligheter än de arbetslösa värmlänningarna har.

Det har också sagts att man satsat hårt på företag på olika håll i Värmland. Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna vilka satsningar som inte skulle ha gjorts i Värmland. Elver Jonsson, utskottets ordförande, nämnde att Värmland fått ett par miljarder kronor i stöd på olika sätt. Man kan då fråga sig vad som uraktlåtits.

Herr talman! Jag vill bara till sist säga så här: Vi har i Värmland 5 000–6 000 arbetslösa, men vi har också mer än 1 000 lediga platser. Vi får försöka placera de arbetslösa så att vi kan besätta de lediga platserna. De som är arbetslösa får då också försöka ta de jobb som finns. Vi får fortsätta på hemmaplan och försöka plocka fram sysselsättningsobjekt i näringslivet. Då har vi kanske större möjligheter att gå till regeringen och få stöd. Det är kanske bättre att gå den vägen än att försöka rycka till sig en viss favör – om det nu skall betraktas som en sådan att man får förhandlingsmöjlighet. Möjligheterna att resonera med regeringen finns alltid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag lovade i början att begränsa mig till landstingspaketet, och jag skall göra det även i en mycket kort replik till Bertil Jonasson.

För det första tycker jag att det är rätt märkligt när landstingets förste vice ordförande mer eller mindre underkänner byggnadsavdelningen och driftavdelningen på landstinget och säger att de inte är kapabla att ha beredningsplanen klar. Det är i stället så, Bertil Jonasson, att Värmlands

läns landsting, som styrs av socialdemokratisk majoritet, med god hjälp av våra duktiga tjänstemän fått en bra planberedskap. Vi klarar att med kort starttid komma i gång på de platser jag nämnt förut.

För det andra kan jag inte förstå, Bertil Jonasson, varför vi inte skulle ge regeringen och landstinget en chans att förhandla. Tornar det upp sig en massa hinder under förhandlingsskedet, som Bertil Jonasson både här och hemma i landstinget försöker måla upp, får man försöka komma över de hindren. Det är därför förhandlingen skall komma till stånd.

För det tredje säger Bertil Jonasson: Detta kommer inte att få någon effekt förrän i mitten av 1981. Det är först då detta kommer att ge en ökad byggsysselsättning. Byggnadsarbetarna behöver jobben nu. Jag vill ställa en fråga till Bertil Jonasson: Vad har Bertil Jonasson att föreslå för byggobjekt i Värmland som skulle kunna ge byggnadsarbetarna jobb tidigare än det föreliggande förslaget skulle göra? Vilka förslag har Bertil Jonasson att komma med som ger jobben tidigare än i mitten av 1981? Svara kort på den frågan!

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet när Bertil Jonasson berörde frågan om skatteutjämningsbidraget och sade att den omständigheten att han medverkat till att Värmlands läns landsting missat 24 milj. kr. berodde på att statens ekonomi var sådan att det inte fanns utrymme att betala ut det skatteutjämningsbidrag riksdagen tidigare beslutat om. Det är en felaktig verklighetsbeskrivning. Kostnaderna i Värmlands läns landsting har inte blivit mindre för att man drog in skatteutjämningsbidraget. Frågan är om man skall betala en utgift med kommunalskattemedel eller med statliga medel. Utgiften finns där i alla fall. Här har man uraktlåtit att fullfölja den solidariska politik skatteutjämnningen innebär, den politik som syftar till att ge län och kommuner som har det besvärligt stöd av allmänna medel, som får betalas av dem som befinner sig i en bättre kommunalekonomisk situation. Obestridligen har Värmlands län genom beslutet att dra in skatteutjämningsbidrag blivit berövat resurser som länet hade behövt för att bygga ut sysselsättningen.

Jag vill gärna säga att jag håller med Bertil Jonasson om att det är klokt att försöka klara sysselsättningen genom att bygga ut industrisektorn. På den punkten föreligger inte några som helst delade meningar. Det är emellertid tveksamt om det är möjligt att med hjälp av 12 milj. kr. få till stånd en industrisysselsättning i Värmland som klarar av den situation som där föreligger. Om man skulle lyckas. Bertil Jonasson, tror jag ändå vi kan vara överens om att en sådan process tar avsevärd tid.

Vi skall gärna från socialdemokratiskt håll medverka till en industriell utbyggnad i Värmland och stödja de förslag till en sådan som kan komma från borgerligt håll. Men det kommer att ta sin tid, hur aktiva vi än är. Under den tiden behöver folk i Värmland ha jobb. Och ett bra sätt att ge dem jobb är att bygga ut landstingets anläggningar. Det tycker Bertil Jonasson också. Det gav hans inlägg alldeles tydligt besked om. Han sade nämligen att som

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

enskild borgerlig riksdagsledamot kan man inte – när ställningen mellan blocken är så jämn som den är nu – rösta på socialdemokraternas förslag, för då skulle det bli kaos. I det påståendet ligger ju bekräftelsen på att Bertil Jonasson egentligen skulle vilja stödja det socialdemokratiska förslaget, därför att det är så fasligt bra. Men han kan inte göra det med hänsyn till den parlamentariska situationen. Ett bättre erkännande av det socialdemokratiska förslaget på den här punkten hade jag knappast väntat mig.

Låt mig sedan säga några ord om det som Bertil Jonasson tog upp och som jag tycker att man från borgerligt håll i utskottet borde sluta att tala om, nämligen detta att man inte kan klara sysselsättningen genom en fortgående utbyggnad av den offentliga sektorn. Vem har påstått att man skall göra det? Vi har föreslagit den här utbyggnaden som en extraordinär åtgärd och ingenting annat.

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Först till Gunnar Olsson: Jag har fått en lista – jag förmodar att Gunnar Olsson också har fått den – över tidigareläggning av projekt i Värmlands läns landstings femårsplan 1980–1984. Det är alltså den som man har att gå efter, och där står det: Sjukhem i Arvika byggstart 1983, sjukhem i Charlottenberg byggstart 1983, sjukhem i Hammarö byggstart 1982, sjukhus i Sunne byggstart 1982, sjukhus i Årjäng byggstart 1982–1983. Man har alltså inte projekten planerade och klara, så att de kan sättas i gång omedelbart. Gunnar Olsson frågade vad vi då kan göra. Det svar jag lämnar kan jag också rikta till Hans Gustafsson.

Vi vill försöka använda de medel som vi kan få i stöd på ett så effektivt sätt som möjligt, på ett sätt som ger effekt så snart som möjligt. Jag tycker att vi ändå skall vara tacksumma för de 12 miljonerna. Inte tycker jag att det är någon revolutionerande summa precis – det är alldeles klart. Givetvis hade vi önskat att få mera. Men när det gäller ekonomi får man ju också försöka se saker och ting som de verkligen är och vara glad för vad som är möjligt att få. Om dessa 12 miljoner går till utvecklingsfonden, efter diskussion med länsmyndigheterna, så kan de ju användas till sådana projekt som man arbetar med där. Där finns det många projekt som man inte har haft pengar till eller på annat sätt haft möjligheter att klara. Det är väl där som man kan få i gång jobben snabbt.

När det gäller skatteutjämningsbidragen vill jag till förutvarande kommunministern säga att kommunerna och landstingen liksom staten måste spara. Vi måste också spara som enskilda människor. Det är helt nödvändigt – det skall vi ha klart för oss. Från kommunsidan begärde man att få resonera med oss riksdagsmän från Värmlands län. Man var helt på det klara med att man på kommunsidan måste spara. Så måste landstinget göra också. Vi måste finna oss i den situation som vi befinner oss i och inte hänge oss åt önsketänkande.

GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Jonasson kan stanna kvar vid talarstolen, så blir det närmare när han skall svara. Jag vill bara ställa en kort fråga, som kräver ett kort svar.

Av de här projekten finns det nio som skulle kunna sättas i gång 1982 och tre som skulle kunna sättas i gång 1981. På vilket sätt skulle Bertil Jonasson kunna skapa sysselsättning i Värmland tidigare än så? Svara kort på det!

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Jonasson säger att vi befinner oss i en sådan ekonomisk situation att alla måste spara. Vi måste spara privat, kommunalt och statligt. Det är möjligt att vi har hamnat i en sådan situation att det är nödvändigt. Men då skall vi ägna oss åt det. Det gör vi emellertid inte om vi flyttar över betalningsansvaret på någon annan, vilket vi har gjort när det gäller skatteutjämningsbidraget. Inte blir utgiften i sig mindre, om Bertil Jonasson låter sin granne betala den! Det är bara det att den flyttas till en annan person. Och det är det som sker med skatteutjämningsbidraget!

Låt oss diskutera hur vi kan spara på den offentliga sektorn! Regeringen skall så småningom komma med ett förslag, som vi motser med stort intresse. Det här är bara en förskjutning av betalningen från en part till en annan, vilken gör att de som har det sämst får en sämre situation än de skulle ha enligt riksdagens beslut.

När Bertil Jonasson skall svara på vad han föreslår för att möta problemen i Värmland säger han: Låt oss använda alla de medel som finns och som behövs! Ja, vem har hindrat det? Har ni inte gjort det i Värmland hittills? Vad har det givit för resultat? Fortsätt gärna med det! Det är väl ingen som har någonting emot det.

Bertil Jonasson redovisade att 12 miljoner skulle gå till utvecklingsfonden, för på utvecklingsfonden ligger det några projekt som inte har kunnat få pengar. Det skall alltså klara Värmlands sysselsättningsproblem? Både Bertil Jonasson och jag har, tror jag, klart för oss att om 12 milj. kr. används på det sättet kommer det inte att märkas i sysselsättningsstatistiken i Värmland. Man kan möjligen använda dem på ett effektivare sätt, men jag tror ändå inte de kommer att räcka, och jag tror ändå att det kommer att ta avsevärd tid. Ställ upp på förslaget om att landstingen får möjligheter att tidigarelägga sina investeringar, så klarar vi den tidsperiod som behövs för att möjligen hinna aktivera näringslivet i Värmland!

BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Gunnar Olsson medgav i sitt inlägg att man kan komma i gång med tre projekt 1981 och kanske nio år 1982.

Både Gunnar Olsson och jag sitter i landstinget. Det är väl ändå så att landstinget kommer att sätta i gång med en del av de här byggena – och måste göra det – under alla förhållanden. Det är inte helt beroende av statliga insatser. Skulle vi sitta alldeles fast, så har jag sagt att jag gärna skall ställa upp på en uppvaktning när det gäller konkreta ting, där de totala planerna är

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

klara och det är givet att vi behöver den eller den anstalten eller inrättningen.

När det gäller att komma i gång fort, så är väl det bästa att man ger utvecklingsfonden, som dagligen sysslar med det här, ytterligare möjligheter. Jag har sagt tidigare att man inte kommer så långt med 12 miljoner. Men man får ju också utnyttja lokaliseringsslån o. d. Gör man det kanske man kan komma i gång.

Sedan, herr talman, förmodar jag att kammarens ledamöter inte blir särskilt glada om Hans Gustafsson och jag tar upp en skattedebatt här i kväll. Jag vill bara konstatera att här vi ett stort underskott i vår budget – 55 å 58 miljarder – så måste vi spara. Lika klart är det att landstingen, staten och kommunerna samt enskilda får lov att ta hänsyn till detta. Den som inte har tänkt igenom det spörsmålet här, efter vad jag kan förstå, inte använt särskilt mycket energi till att över huvud taget tänka något.

Tredje vice talmannen anmälde att Gunnar Olsson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Vi får hoppas att socialdemokraterna inte inom en alltför nära framtid återkommer till makten. Vi får hoppas att en borgerlig regering då har lyckats bemästra de ekonomiska svårigheterna. Detta säger jag efter att ha lyssnat till debatten här i dag. Det är väldigt mycket av överbudspolitik. Inte minst förvånar Hans Gustafsson som nu i diskussionen om skatteutjämningsbidraget inte ett ögonblick kan föreställa sig att landstingskommunerna och primärkommunerna skall kunna spara. Han fixerar sig vid de statliga utgifterna. Men är det inte på tiden att just den del av samhället som har expanderat mest på utgiftssidan försökte vara litet försiktigare med utgifterna, dvs. idka litet sparsamhet – åtminstone i större grad än vad som har varit fallet?

Eftersom Hans Gustafsson finns här och är inne i debatten skulle jag bara med några få ord vilja beröra ett inlägg som han gjorde tidigare på förmiddagen om försvaret. Han underkände då helt – skulle jag vilja påstå – sysselsättningseffekten. Visst är vi överens om att försvaret har en klart uttalad målsättning. Nu gäller det dessutom att kunna uppnå det uppsatta målet, nämligen att kunna försvara landet. Det kommer att bli en väldigt besvärlig historia om socialdemokraternas nedskärning av försvarsanslaget blir bestående.

Det är väl ändå så, Hans Gustafsson, att om man skär bort ungefär en halv miljard om året måste detta få återverkningar någonstans. Det innebär exempelvis att 5 000 anställda vid försvaret drabbas. Det går inte att bortresonera detta förhållande, även om vi är helt överens om att försvarspolitik inte skall vara lokaliseringspolitik eller regionalpolitik. Återverkningarna kan också mätas i inställda materielbeställningar som kan drabba exempelvis Bofors – om jag nu håller mig till mitt hemlän. Det här medför väldigt regionalpolitiska problem. I Värmland har vi regementen

som A 9 och I 2. Vad händer om ytterligare förbandsindragningar måste göras utöver dem som redan med nuvarande ekonomiska betingelser för försvaret kommer att bli nödvändiga?

Så till Gunnar Olsson: Jag måste säga att det som han och även Hans Gustafsson tidigare i debatten har ägnat sig åt, nämligen frågan om tidigareläggning av landstingsbyggen, mer och mer börjar likna ett slags tragikomisk operett. Det är tydligen så att regeringen skall komma krypande till landstingsledningen i Karlstad. Gunnar Olsson talar om att regeringen kan föra förhandlingarna med landstinget i hamn. Men snälla nån! Man kan föreställa sig vilken fantastisk scen som skulle utspela sig när regeringen – eller kanske statsministern själv – hos landstingsledningen i Karlstad anhåller om att få tala med den för att föra förhandlingar om att ge pengar i förskott. Ja, så framställer Gunnar Olsson det hela, och det kan man också finna om man läser innantill i reservationen – det är regeringen som skall anhålla om att få uppta förhandlingar med landstinget.

Detta har varit en tragikomisk operett redan från det att man började detta jippo med namninsamlingar. Tänk er om borgerliga riksdagsledamöter skulle ta och skicka ut insamlingslistor och sätta in annonser och tvingande uppmana socialdemokratiska kolleger, exempelvis på Värmlandsbänken, att ställa upp för detta.

Skattesänkningar har alltid legat mig nära om hjärtat. Det gäller inte bara mig, utan hela svenska folket vill ha lägre skatter. Hur skulle det ha varit om vi hade gått ut med en sådan kampanj, ett sådan jippo, och sagt: Svenska folket eller – vi kan hålla oss till Värmland – värmlänningarna förväntar sig att du Sune Johansson och du Gunnar Olsson osv. nu ställer upp för detta? Det är den bild som Gunnar Olsson nu försöker måla upp beträffande detta med ett års tidigareläggning av landstingets byggen.

Det finns många frågor att ställa. Vad hjälper detta dem som är arbetslösa nu och till sommaren? Gunnar Olsson vore väldigt bussig om han ville svara på den frågan.

Han gör en så väldigt stor affär av detta. Det förstår jag. Man måste verkligen försöka få i hamn detta jippo, som så ömkligt sprack. Det var fråga om 8 500 namnunderskrifter, fastän man har omkring 100 000 väljare. Inte ens 9 % av väljarna ställde upp på detta. Var har ni ert folk? Man kom inte upp till det antal som ställde upp på förstamajdemonstrationerna, och ändå hade man gått omkring med listor.

Herr talman! Det är inte Byggnadsarbetareförbundet som ensamt har fått klara denna sak. Nej, hela det socialdemokratiska etablissemangen har stått upp och gjort allt, och så blir det bara 8 500 namnunderskrifter. Det är 8 500 hedervärda människor – det är jag helt övertygad om, såvida inte någon har antecknat sitt namn två gånger. Det är värmlänningar som naturligtvis ställer upp, om man kommer från facket och säger att detta förväntas av er och här skall ni nagla de borgerliga riksdagsmännen vid väggen, för nu skall de få stå till svars.

Man har verkligen skruvat upp förväntningarna. Men det värsta var att man hade så stora förväntningar själva, och så ställde bara mindre än 10 % av

väljarna upp. Enligt Gunnar Olssons tragikomiska operett sitter hela Värmland och väntar på att få höra att vi har tagit ställning och att vi har fallit undan för detta fantastiska krav.

Herr talman! Elver Jonsson gav en rad konkreta besked och svar på frågor. Jag ber att få hänvisa till dem. De var klarläggande. Bertil Jonasson gav en rad bidrag till sakdebatten. Så har också skett inte minst från moderat håll.

Vid denna tidpunkt finns det absolut inte skäl för att göra upprepningar. Men jag måste ändå tala om en liten sak i sammanhanget, i första hand för Gunnar Olsson, eftersom han gjorde påståendet – kanske också för andra socialdemokratiska kamrater: Vi borgerliga ställer upp för Värmland. Det är löjligt, Gunnar Olsson, att komma med påståendet "om ni bara ställer upp för Värmland" – underförstått att vi inte skulle göra det.

Bertil Jonasson nämnde nyss något om vilka ansträngningar som hade gjorts från borgerligt håll. Vi är från borgerligt håll väldigt glada, och även om det inte hör till kutymen här att man tackar för att man har fått en motion, som man varit med om att underteckna, mer eller mindre tillstyrkt, vill jag ändå uttala en uppskattning till arbetsmarknadsutskottet för att det på detta sätt har ställt upp för Värmlands län.

Man har gjort det på ett sätt som jag tycker är förnuftigt – och det tror jag att vi är överens om allihop på den borgerliga sidan. Man vill att regeringen skall samråda, för att ta den exakta formuleringen, med länsmyndigheterna, främst då länsstyrelsen i Värmland. Jag förutsätter att det kommer till snabba överläggningar och snabba beslut, så att pengarna så snabbt som möjligt kommer ut i företagsamheten och kan skapa jobb. Det är sannerligen inga små belopp det i själva verket kan röra sig om när de kommer in i rätt sammanhang, i expansiva företag.

Herr talman! Det skulle finnas väldigt mycket mer att säga i den här debatten om regionalpolitiken, som dess värre är så viktig. Bäst vore om vi inte behövde någon regionalpolitik, om företagsamheten hade haft gynnsamma betingelser under de decennier som låg före 1976. Men dess värre hade vi i stort sett bara socialdemokratiska regeringar, och så gick det som det gick, och då är det nödvändigt med statlig subventionspolitik och stöd. Det skall beklagas, men nu håller man på att skapa en annan form av ekonomisk politik och därmed bättre förutsättningar för ett fritt, expanderande näringsliv i vårt land, bl. a. i det län som jag representerar.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kom alldeles nyss underfund med att Göthe Knutson på en punkt har alldeles rätt, nämligen när han säger att det här börjar likna en tragikomisk operett. Det tycker jag att det finns skäl att uppmärksamma.

Jag vill inte ge mig in på en diskussion om namninsamlingen i Värmland – det kan andra bättre än jag – men jag vill säga att jag tycker att det är oanständigt av Göthe Knutson att kalla det för jippo när man försöker skaffa jobb åt folk som känner oro och ångest för hur de skall klara sin sysselsättning och sin välfärd. Att beteckna det som ett jippo är lättsinnigt, och jag hoppas

att det var ett förflutet ord från Göthe Knutson.

Göthe Knutson ville på två punkter fastslå att det var någon överbudspolitik från socialdemokratiskt håll som fördes fram här. Han exemplifierade det genom att säga: Nu säger Hans Gustafsson att landsting och kommuner inte skall spara.

Jag har aldrig påstått detta. Jag har sagt att överflyttningen av betalningsansvaret från kommuner och landsting till staten innebär inte att utgifterna minskar. Det tror jag att Göthe Knutson begriper lika bra som jag, och gör inte han det så gör i alla fall de borgerliga kommunalmännen det, de som har protesterat mot beslutet. Jag tänker på ordföranden i Kommunförbundet, ordföranden i Landstingsförbundet och andra. Om Göthe Knutson vill spara i landsting och kommuner, tala då om vad det är man skall spara på, så skall vi pröva det. Men att beröva län som har det besvärligt de pengar som de skall ha löser inte problemen.

Sedan säger Göthe Knutson till mig att jag underkänner sysselsättnings-effekterna när det gäller försvaret. Bertil Jonasson tyckte inte att vi skulle ha en skattedebatt, och därför avstod jag från det, men jag blev tvungen att ta till orda igen. Jag tycker inte heller att vi skall ha en försvarsdebatt vid det här tillfället, men eftersom Göthe Knutson påtalar att det kommer att bli mindre sysselsättning i Värmland på grund av uteblivna försvarsbeställningar, vill jag ånyo säga: Om vi finge ta de 500 miljoner eller vad det är fråga om som försvarsramen skall minskas med och använda de pengarna för att skapa bättre och humanare förhållanden t. ex. inom långvården, skulle det ge minst lika mycket sysselsättning – och meningsfullare sysselsättning – än att satsa pengarna på försvaret.

Utgångspunkten för hur mycket pengar vi skall ge till försvaret måste vara en bedömning av det försvar vi behöver för att klara vår neutralitetspolitik. Vi kan diskutera om det är den ramen eller den ramen. Det är en sak för sig, men det är inte frågan om att ur sysselsättningssynpunkt upprätthålla ett försvar. Vi kan skapa mycket sysselsättning och mycket meningsfullare sysselsättning med de pengarna om vi får dem i vår hand. Jag tror inte att det går att driva den diskussion Göthe Knutson för särskilt länge till.

GUNNAR OLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har haft ett replikskifte med Bertil Jonasson, som jag bedömer som något av en nestor på den borgerliga länsbanken i Värmland. Det får räcka.

När jag hörde Göthe Knutson ville jag fullständigt instämma med Hans Gustafsson. När jag hörde Göthe Knutson bedöma ansträngningarna från LO-distriktet, från partidistriktet, från Byggnadsarbetareförbundets avdelning i Karlstad i deras strävanden att skapa sysselsättning i länet som ett jippo, då avstår jag från en debatt med Göthe Knutson. Då har han dragit ned debatten på en så låg nivå att jag inte vill delta i den.

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

SUNE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Påståendet att det skulle vara ett jippo inom Värmland att vi dragit igång en namninsamling för att understryka behovet av de landstingskommunala investeringarna tycker jag är ett ganska flagrant angrepp av Göthe Knutson på arbetarrörelsen i Värmland. De människor som skrivit under uppropet har gjort det med utgångspunkt i att man hade förhoppning om att de värmändska borgerliga riksdagsmännen skulle ställa upp för jobben i Värmland på det sätt ni har presenterat i det förslag som finns för landstingskommunala investeringar.

Göthe Knutson sitter alltid litet fast i att han är ledarskribent i Värmlandstidningen i Karlstad. Där kan han ju vara oemotsagd, men det blir han inte i en sådan här kammardebatt.

Ex-bohuslänningen Göthe Knutson, vill jag påstå, har inte större känslor för sysselsättning i Värmland än vad han blev beordrad till ifrån det moderata partikansliet. Där har man gått in för besparingar, och de skall gå ut över skogslän som Värmland.

När vi från arbetarrörelsen i Värmland har begärt åtgärder i den landstingskommunala verksamheten så är det därför att vi vet att vi i februari 1981, om ingenting händer på byggarbetsmarknaden, kommer att ha ca 700 arbetslösa byggnadsarbetare. Det är dem vi slår vakt om. Det är en förbättring av äldre vården i Värmland vi slår vakt om. Det är en förstärkning av den landstingskommunala verksamheten som vi slår vakt om. Vi värmändska socialdemokratiska riksdagsmän konstaterar att Göthe Knutson och övriga borgerliga riksdagsmän inte ställer upp för de här förslagen. Vi har redan tidigare sagt att deras olika förslag under den allmänna motionstiden till förstärkningar av sysselsättningen i Värmland ingenting annat är än pratbubblor.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag har gjort mig skyldig till någonting förskräckligt. Jag har klandrat någonting som är näst intill heligt. åtminstone framställs det så. Arbetarrörelsen – ja visst! Jag är helt övertygad om att det är någonting stort för den som växt upp i den, precis som det finns heliga saker för den som är religiös. Men det rör sig om skilda plan. Arbetarrörelsen – ni må ursäkta, kolleger ifrån den socialdemokratiska sidan – är en politisk rörelse. Jag tillåter mig att konstatera att arbetarrörelsen också kan kritiseras.

Jag gjorde mig inte skyldig till någonting i hastigheten när jag talade om jippo. Att starta en namninsamling riktad till några andra riksdagsmän än dem ifrån det egna partiet, det är ingenting annat än just ett jippo. Sedan må ni ha andra, värdeladdade begrepp om jippo än vad svenska folket och ordlistan har – må vara er sak. Men det är också oseriöst och snudd på politisk utpressning. Och dessutom blev det ett misslyckande, och det var ju förgävt.

Detta med ekonomin blir kanske Hans Gustafsson och jag inte klara med i kväll. Jag vill emellertid nämna för Hans Gustafsson att förvaltningsutskottets ordförande i Värmlands läns landsting, socialdemokrat, för en kort tid

sedan i en ordväxling med mig på landstingsmötet sade att här skulle det sparas 24 miljoner. Och han skulle rätt skära bort på sjukvården och långvården – sådant som vi moderater och de övriga borgerliga slår vakt om och i stället prioriterar. Men där skulle minsann yxan gå.

Det är angeläget att vi får en debatt om försvaret, men tyvärr kan jag inte ta den nu – kanske i ett kommande replikskifte.

HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall tillmötesgå Göthe Knutsons önskemål och inte ta upp en debatt om de kommunalekonomiska omständigheterna. Han gav emellertid själv en god illustration när han talade om att den socialdemokratiska landstingsordföranden i Värmland hade funnit det nödvändigt att dra in på sjukvård och omvårdnad därför att Göthe Knutson hade varit med om att beröva landstinget 24 miljoner. Vad skulle han göra i det läget? Han kan ju inte trolla. Han hade räknat med pengarna i sin budget och han blev berövad dem.

Göthe Knutson säger att han har rätt att kritisera arbetarrörelsen. Ja, vem har förmenat honom den rätten? Det är klart att vi har rätt att kritisera alla former av politiska partier och andra organisationer, om det sker på ett hyfsat sätt.

Göthe Knutson ville inte utnyttja den möjlighet jag gav honom att säga att det var ett förflutet ord när han betecknade som ett jippo det som nu sker i Värmland på grund av den oro och det bekymmer som man där har för sysselsättningen. Nu bekräftar han att det var inget förflutet ord. Jag vet inte om Göthe Knutson därmed menar att alla som skriver på namnlistor också deltar i jippon. Var det t. ex. ett jippo när man försökte få 400 000 att skriva på listor med krav på folkomröstning i kärnkraftsfrågan? Vi har alla skäl i världen att ta hänsyn till att människor vill framföra sina protester, sina åsikter och sina önskemål. Sedan får vi pröva om vi kan tillmötesgå dem. Men inte vill jag betrakta detta som ett jippo. Göthe Knutson säger ju samtidigt att namninsamlingen var seriöst genomförd och att seriösa människor har skrivit på. Vad ligger det för jippo i att folk uttalar sina önskemål? Om jag vore politiker i Värmland skulle jag verkligen överväga om jag inte borde följa det uttalande som 10 000 människor gör.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag är inte säker på att Hans Gustafsson och jag kan enas om vad som är jippo eller inte. Vad jag har sagt står fast, och jag skall inte upprepa mig.

Däremot skulle det vara frestande att uppmana – och jag gör det nu – de socialdemokratiska ledamöterna att göra någonting av egen kraft i stället för att skjuta de borgerliga ledamöterna framför sig och försöka få dem att framstå som människor som sviker hemlänet. Jag vill ännu en gång säga ifrån att Gunnar Olsson inte har någon moralisk rätt att göra sig skyldig till ett sådant påstående.

Vi har hört en mängd socialdemokratiska talare berätta hur näringslivet

skall utvecklas. Men sätt då i gång och visa exempel på hur man kan åstadkomma detta under i sysselsättningsväg, som ni så galant talar om! Varför inträffade inte detta under alla de år då man regerade? Varför skapade man inte den storarbetsplats utanför Karlstad som var målsättningen där 1 000 man skulle vara anställda, och som man talade om i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet? Det var snarast ett hjärtlöst svek att den inte kom till stånd.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Det finns politiker som av olika anledningar finner anledning att måla allt i så mörka färger som möjligt. Så har det också gjorts här i dag av flera talare. Och visst ger sysselsättningsfrågorna anledning till oro, och visst kan pessimismen breda ut sig när de åtgärder som vidtas inte leder fram till några påtagliga förbättringar. Vårt land står – enligt många bedömare – inför ett besvärligt årtionde. Mitt hemlän Värmland kommer inte att vara något undantag. Tvärtom kan våra speciella problem förvärras under 1980-talet.

Dagens Värmlandsproblem har ingående behandlats av mina kolleger tidigare i dagens debatt, varför jag helt kort vill teckna bakgrunden till motion 1478.

Redan när vi behandlade fjolårets proposition om regionalpolitiken och landets indelning i stödområden framfördes krav på att vissa av Värmlands kommuner skulle flyttas upp till högre stödområden. Sålunda föreslogs att Hagfors kommun borde föras till stödområde 5 och Arvika, Ärjäng och Säffle kommuner uppflyttas till 4:an.

Tyvärr blev vi centerpartister ensamma om detta krav – riksdagens majoritet avlog den reservation som var fogad till utskottets betänkande.

Utvecklingen under det här året har visat nödvändigheten av att vidta ytterligare åtgärder för att förbättra sysselsättningen i vårt län.

Värmland har, i likhet med andra skogslän, stora inomregionala problem. Statistiken visar att Värmland näst Norrbotten uppvisar den högsta arbetslösheten.

Arbetsmarknadsutskottet har med hänsyn till den rådande situationen och det besvärliga läget nu föreslagit att regeringen av de regionalpolitiska medlen disponerar 12 miljoner för att främja sysselsättningen inom länet. Jag konstaterar att utskottet i det sammanhanget anser att regeringen i samråd med de regionala myndigheterna får bestämma i vilka former medlen skall användas.

Därmed, herr talman, är man återigen inne på frågan om stödområdesindelningen. För att geografiskt styra statens insatser dit där behoven är störst har vi indelningen i stödområden. Dessa indelningar är alltså av regionalpolitiskt intresse. Det bör därför noteras att länsstyrelsen i Värmland har krävt en uppflyttning för flera kommuner i länet. Distriktsarbetsnämnden i Arvika arbetsförmedlings distrikt anser att det är särskilt oroande att kommunerna Arvika, Ärjäng och Säffle placeras i stödområde 3. Nämnden konstaterar att om indelningen ställs i relation till arbetslösheten i

förhållande till invånarantalet i resp. kommun är en uppflyttning till stödområde 4 för alla kommunerna i distriktet väl motiverad.

I de berörda kommunerna, som förut tillhörde det allmänna stödområdet med bl. a. möjlighet till introduktionsstöd, upplevs en inplacering i stödområde 3 som en nedflyttning.

Introduktionsstödet har inarbetats i det nykonstruerade sysselsättningsstödet, som kan utgå endast i stödområdena 4–6. En höjning till stödområde 4 och därav följande möjlighet till sysselsättningsstöd kan förväntas verksamt bidra till att vända utvecklingen i positiv riktning.

Nu säger utskottet i sitt betänkande att med hänsyn till att så kort tid förflutit sedan de nuvarande indelningarna gjordes är utskottet inte berett att föreslå några ändringar av dem.

Det framgår dock av vad utskottet säger att möjligheten till en förändring finns då bättre material har framtagits som belyser frågan. Jag tolkar denna skrivning som hoppfull när det gäller en uppflyttning av de här nämnda Värmlandskommunerna till stödområde 4. Jag vill dock betona att en sådan åtgärd inte får vänta för länge utan måste komma i sådan tid att vi kan ta till vara de positiva krafter som finns för utvecklingen av de här områdena.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta korta inlägg, med tanke på vad som tidigare har sagts i debatten om de besvärliga problem som vi brottas med i mitt hemlän. I övrigt ber jag att få tillstyrka utskottets förslag.

ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Sävitt jag kan förstå måste regionalpolitikens syfte vara att skapa någorlunda likvärdiga förhållanden för olika delar av landet, oberoende av om de ligger i den norra eller den södra delen av landet. De regioner eller kommuner som har vikande befolkningstal, låg sysselsättning och liknande negativa tendenser är de som först skall komma ifråga för statligt stöd.

När riksdagen våren 1979 antog förslaget till stödområdesindelning kritiserades detta från många håll, därför att nödig hänsyn inte togs till att många kommuner som placerats utanför stödområdena eller hänförs till ett mycket lågt stödområde hade lika dåliga förutsättningar som många av de kommuner som placerats vida högre upp i skalan för stödområden.

Redan för ett år sedan hade jag tillfälle att beskriva situationen för flera kommuner i Östergötland, och situationen är knappast annorlunda i dag. Norra delen av Östergötland är starkt industrialiserad, men i den södra delen finns kommuner som har en utveckling som är lika svag som den inom kommuner som på andra håll placerats i stödområde 4.

Jag kan som exempel nämna Ydre och Kinda kommuner. Dessa har visserligen lyckats att någorlunda hjälpligt stabilisera sin folkmängd från 1970, men dessförinnan hade man under en kort tid tappat bortåt en fjärdedel av sin befolkning. Andelen gamla människor har också blivit mycket stor. I Ydre är 23 % av befolkningen över 64 år, och i Kinda är siffran 21 % mot 16 % i medeltal för hela landet. Förvärvsfrekvensen ligger också flera procent under medeltalet i riket. För kvinnorna är dessa tal

Nr 151

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

Torsdagen den
22 maj 1980

Regionalpolitiken

katastrofala, eller omkring 10 % under rikets medeltal.

Det finns även andra kommuner, exempelvis Ödeshög, som på detta område uppvisar lika dåliga eller kanske sämre siffror.

Den svaga utvecklingen i Östergötlands södra länsdel beror i stort på samma faktorer som drabbat de s. k. skogslänen. Näringslivet har varit mycket ensidigt sammansatt och i huvudsak beroende av jord och skog. Genom sammanläggningar av mindre jordbruk och den tilltagande mekaniseringen har successivt tusentals arbetstillfällen försvunnit. De stora centra i länets mellersta och norra del har under många år sugit upp den friställda arbetskraften, men självfallet har många landsbygdskommuner utarmats. För att undvika en fortsatt utarmning av dessa kommuner måste i exempelvis bara Kinda kommun 1 000 nya arbetstillfällen komma till stånd. Och för att undvika alltför långa pendlingsresor måste arbetsplatserna tillskapas i södra Östergötlands kommuner och skogsbygd. De boende där har nämligen mycket stora avstånd till de stora tätorterna.

Allvaret i situationen kan understrykas med att även de stora orterna i dag har bekymmer för sina industrier. Jag kan som exempel nämna Norrköping och kanske framför allt Motala, som på den senaste tiden har drabbats oerhört av industridöden. Jag kan också nämna att även de två industriorter som finns i den södra länsdelen, Åtvidaberg och Boxholm, har speciella problem med sina industrier.

Enligt min uppfattning finns det alltså starka skäl att hänföra Östergötlands stora södra glesbygd, liksom skärgårdsområdet, till ett stödområde i vilket näringslivet får bättre regionalstöd än det som i dag utgår till exempelvis Kinda och Ydre, som ligger i stödområde 1. De andra kommunerna ligger inte inom något stödområde. Kinda och Ydre låg tidigare i den s. k. grå zonen, vilken dock visade sig ha mycket liten betydelse. Det blev inga nya industrietableringar, och jag vågar påstå att placeringen i stödområde 1 inte heller har givit någonting under det år som gått. För att det skall vara en löckelse för företagen att placera sig i den södra delen av Östergötlands län och för att man skall kunna klara dessa kommuner i ett i övrigt bra industrialiserat län, måste det bli en betydligt högre placering på stödområdesskalan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till förslagen i motion 1821.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Sysselsättningsläget i Skaraborgs län är oroande. Arbetslösheten bara ökar, vilket främst drabbar kvinnor och ungdomar. Förvärvsfrekvensen när det gäller kvinnor är att jämföra med Norrlandslänens, och det är inga bra framtidsutsikter för vare sig Norrlandslänen eller Skaraborgs län. Vi socialdemokrater från Skaraborgs län har i motion 1979/80:732 uttryckt en stark oro för utvecklingen i länet med anledning av avsaknaden av regionalpolitiska och näringspolitiska åtgärder.

Förvärvsfrekvensen i riket när det gäller kvinnor är 67,2 %, men i Skaraborgs län är kvinnornas andel på arbetsmarknaden endast 65,1 %. Grästorp, Götene, Töreboda och Iljo har en förvärvsfrekvens som inte

uppgår till 60 %. Töreboda kommun har kanske det allvarligaste läget, eftersom andelen där är 56 %.

Till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:23 har det fogats fem reservationer. Reservation 1 är principiellt viktigt för den målbeskrivning som måste gälla för sysselsättningen. I motion 732 pekar vi, liksom i reservationen, på att näringspolitiken måste utgå från att målet för en tryggad sysselsättningspolitik skall vara att erbjuda människorna i olika regioner likvärdiga möjligheter till arbete och service.

Åren 1975–1979 ökade industrissysselsättningen i länet med 9 %, men antalet sysselsatt i industrin har minskat med närmare 1 500 personer. Man kan fråga sig vilka som drabbas vid en sådan industriutveckling. Ja, generellt blir alla drabbade, men värst drabbas ändå kvinnorna. Som jag tidigare har redovisat ligger sysselsättningen för kvinnorna i Skaraborgs län under riksgenomsnittet. Om regeringen inte gör någonting radikalt finns det en uppenbar risk för att siffrorna blir ännu sämre. Många kommuner i Skaraborgs län är på olika sätt hotade. I Karlsborgs kommun hotas jobben för 200 kvinnor. Riksdag och regering tar inte det ansvar för Karlsborg som vi menar att det är helt nödvändigt att ta. Problemen för Luxor och Vanäsverken är inte på något sätt undanröjda, vilket utskottsmajoriteten anser. Både Luxor och Vanäsverken har varit föremål för behandling i näringsutskottet, och det är viktigt att i alla sammanhang peka på statens ansvar för Karlsborg. Staten har ett alldeles speciellt ansvar för sysselsättningen i Karlsborgs kommun, eftersom orten har tillkommit och utvecklats på grund av de militära anläggningar som etablerats där. I sammanhanget kan det också påpekas att ca 1 350 personer i Karlsborg är anställda i sådan verksamhet som har att göra med det militära försvaret, medan endast 500 personer är sysselsatta inom den civila tillverkningsindustrin. Detta betyder för det första att staten måste ha ett speciellt ansvar för sysselsättningen. För det andra visar det att det finns ett uttalat behov av lokalisering av civil verksamhet till kommunen.

Redan 1975 genomfördes en betydande upprustning av Vanäsfabriken. Man rationaliserade produktionen och vidtog miljöförbättrande åtgärder. Åren 1975–1979 investerades 38 milj. kr. i fabriken. Det är, enligt vår åsikt, mycket viktigt att tillvarata den kapacitet som finns i anläggningen. Skulle det visa sig att det inte är möjligt att trygga sysselsättningen vid Vanäsverken genom militära beställningar av finkalibrig ammunition, bör enligt vår mening tillverkningen kompletteras med en betydande satsning på alternativ produktion för att man bättre skall kunna utnyttja befintlig kapacitet och trygga sysselsättningen på lång sikt. Dessa tankar följdes också upp i en socialdemokratisk reservation till näringsutskottets betänkande 1979/80:36, men reservationen vann inte kammarens gehör. Detta visar att de skrivningar som finns i arbetsmarknadsutskottets betänkande inte är mycket värda.

Herr talman! Det räcker inte med ord för att klara sysselsättningen – det krävs en duglig regering.

På område efter område har vi fått erfara att den spontana utvecklingen på

marknadsekonomins villkor och med utgångspunkt i den politik, som den borgerliga regeringen bedriver, får för samhället och de anställda mycket negativa effekter. Inför dessa negativa effekter hoppas jag att även en borgerlig regering kan reagera. Men utan planering och utan genomarbetat beslutsunderlag kommer åtgärderna för sent och blir ofta improviserade. Detta gagnar självfallet inte en långsiktig, positiv industriutveckling – en utveckling som är nödvändig för att vi skall kunna återskapa balansen i den svenska ekonomin.

Skaraborgs län är till stor del inriktat på hemmamarknadsindustrin. I en tid med ekonomisk åtstramning och ingen reallöneutveckling försämras hemmamarknadsindustrin – det blir allt svårare att hålla produktionen uppe och därmed trygga sysselsättningen.

Det låga byggandet har bl. a. lett till svårigheter för byggnadsämnesindustrin och möbelindustrin. Detta har drabbat Skaraborgs län på ett påtagligt sätt, eftersom dessa industrigrenar utgör en betydande sektor av länets arbetsmarknad. Problemen med möbelindustrin finns i Tibro – frågan om att stötta möbelindustrin tas upp senare i vår, då näringspolitiken behandlas. En hel industri försvinner i Falköping när Ytong lägger ner sin byggmaterialfabrik. LMV i Lidköping skär ner sin slipmaskinstillverkning, och 150 metallarbetare slängs ut på en osäker arbetsmarknad.

Arbetsmarknadsutskottet medger att vissa orter har ett bekymmersamt läge – man nämner Gullspång, Karlsborg och Falköping. Utskottet anför även i år att det kan finnas skäl för samhället att stödja projekt som ger varaktig sysselsättning i dessa kommuner. Men som jag tidigare nämnt räcker det inte med vackra ord. Man måste ha förslag, och dessa förslag måste läggas fram, så att åtgärderna kan planeras.

Vi har sett tydliga bevis på att de fria marknadskrafterna inte klarar att ge människorna arbete. Det finns ytterligare förslag i den socialdemokratiska motionen 732, liksom i den socialdemokratiska partimotionen 482, där vi krävt att man skall följa det beslut som den socialdemokratiska regeringen fattade vad gäller utbyggnaden av Civilförvarsskola Väst. Vi kräver också att en statlig högskoleenhet skall inrättas i Skövde.

Herr talman! Tillsammans med tillräckliga ekonomiska resurser, som ställts till länsorganens förfogande för arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatser, ger detta invånarna i Skaraborgs län en bättre regional balans.

Jag har inget yrkandet i fråga om motion 732. Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 2 Kammarén åtskildes kl. 24.00.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert